

Jancsák Csaba

Hadak útján...

Az Ohlenbusch-távirat**– Adalékok a varsói gettófelkelés történetéhez –**

Az SS-Brigadeführer tábornok, Jürgen Stroop által közölt jelentések és a gettófelkeléssel kapcsolatos legfontosabb német dokumentumok felfedezése óta nem sokat publikáltak ebben a témában. Az egyedüli források amelyek hozzáférhetővé váltak Himmler titkos archívumából valók, illetve a felkelés leveréséért felelős német háborús bűnösöktől származnak.¹

Különleges fontosságú tehát az a két német dokumentum, melyet a Varsói Zsidó Történelmi Intézet nyomán ezúttal közlünk. A táviratok háttérének felfedéséhez az alapot az a levél adja, melyet Hans Frank főkormányzó írt a birodalmi miniszter Lamertnek 1943. április 20-án. A levélben ez áll:

„A kormány mai, a Führer születésnapja alkalmából tartott ülését biztonsági helyzet fejlesztésének kérdése uralta. Tény, hogy ez, különböző körülmények hatására, igen veszélyes módon zajlik. Tegnap egy jól szervezett lázadás tört ki a varsói gettóban, mellyel a harcot fegyverekkel kellett felvinnünk.”²

Figyelemre méltó utalásokat találhatunk a témára Göbbels 1942. és 1943. évi naplójában is.³ 1943. április 25-én Húsvét első napján Göbbels így írt: *„Az ágyuk a gettót bombázzák”* ... *„A zsidók földalatti járatokon próbálták elhagyni a gettót, így ezeket a csatornákat elárasztották.”* Ezen gettóbeli események hatására Hitler személyesen akart beszélni vele; *„különösen a zsidó kérdéstről, aminek megoldásától a Führer nagy eredményeket várt”* – írta Göbbels. A május 1-jei feljegyzés: *„Súlyos összecsapásokról szólnak a hírek a zsidók, a rendőrségünk és hadseregünk között. A zsidók sikeresen átalakították a gettót védelmi célokra. Kemény harcok folynak, és a harc elérte azt a pontot, hogy a Zsidó Fegyveres Szövetség napi kiáltványokat ad ki.”⁴* Majd így folytatta: *„Ez is mutatja, hogy mi történik, ha a zsidók fegyvert vesznek a kezükbe. Szomorú, de első osztályú német fegyverek vannak, még gépfegyverek is. Csak az Isten tudja, hogy jutottak hozzájuk.”* Göbbels tévedett, mikor május 10-én ezt írta: *„A gettó nagy részében a harc véget ért.”* Később azt is lejegyezte, hogy kezébe jutott egy titkos jelentés arról, hogyan jutottak a zsidók a fegyverekhez, amikkel védték magukat: *„Legtöbbjük hősiességesüinktől, az olaszoktól hozták a fegyvert, akik jó pénzért adták el őket Varsóban, amikor visszavonultak.”*

Május 16-án Stroop befejezte a „nagyszabású műveletet”⁵ a Tlomaczkie utcai Nagy Zsi-

„A gettó nagy részében a harc véget ért”

nagóga felrobbantásával, és bejelentette, hogy *„a varsói zsidónegyed megszűnt létezni”*. Ezen időpont után már csak egy német rendőrbrigád folytatta a műveletet a megmaradt harcosok ellen a gettóban. Azonban egy héttel Stroop bejelentése után, miszerint a gettó nem létezik többé, Göbbels naplóbejegyzése: *„A varsói gettóért vívott harc folytatódik. A zsidók továbbra is védik magukat, de egészében az ellenállás nem lényeges, és talán már levertnek tekinthető.”*

Felmerül a kérdés, honnan szerezte Göbbels információit a felkelésről. Dokumentumok, amelyek eljutottak a Yad Vashem archívumába⁶, világossá teszik, hogy a Német Propaganda Minisztérium folyamatos jelentést kapott a gettóban folyó eseményekről a propaganda-megbízottól, Wilhelm Ohlenbuschtól⁷.

Nem kétséges, hogy a zsidók első nagyszabású fegyveres ellenállása hirtelen reakciót váltott ki a Harmadik Birodalom vezetésének magasabb rétegeiben. Természetes, hogy Himmler elrendelte a felkelés minden áron való leverését, hiszen a félelem, hogy általános lázadáshoz vezethet, jogos volt. A többéves megszállás és a „konszolidáció” óta a legnagyobb és legfontosabb megmozdulása volt ez a lengyel földalatti mozgalomnak.⁸ Hogy milyen fontosnak⁹ tartották a németek a gettólázacást, egyértelművé válik Göbbels naplójából: *„A jelenlegi varsói események megtörték Dr. Frankot.”* ... *„A Führer elhatározta, hogy eltávolítja Frankot, és Greisert¹⁰ nevezi ki helyére.”*

A német bukás a felkelés leverésénél gyengítette Krüger, az SS obergruppenführer pozícióját, aki az SS, a rendőrség és biztonsági szolgálat vezetője volt. Habár a Führer és Frank között a nézeteltérések enyhültek, május 7-én, Hitler főhadiszállásán a beszélgetés mintegy két és fél órán át tartott.¹¹

Bizonyíték van arra, hogy Hitler látta Stroop jelentéseit, és fényképeket is, amelyeket Himmler mutatott neki a főhadiszálláson, Rastenberg mellett.¹² Ez a nagyfokú érdeklődés a gettólázacástól vezetett a lázadás tanulmányozásához szükséges értékes dokumentumok megőrzéséhez, amelyek között található Ohlenbusch jelentései is. Ezek közül eddig csak kettő jutott a kutatás birtokába, sürgős és szigorúan titkos jelzéssel ellátva. E két táviratot egészében közöljük.

Az első távirat dátuma április 30-a, 11 óra 15 perc. Ebben a feladó közli, hogy az előző napon 9.12-kor jelentést küldtek Varsóból Berlinbe nagyon sürgős és azonnali elolvasásra felirattal; továbbá hogy még aznap egy titkos levelet küldtek további részletekkel a varsói gettó zsidóinak fegyverkezéséről. Sajnos, tudomásom szerint, ez idáig nem bukkantak nyomára ezen két titkos dokumentumnak. Ugyanakkor a kutatás birtokában van Ohlenbusch május 3-i titkos távirata, amelyet 16.45-kor küldött Krakkóból szigorúan bizalmas, sürgős, azonnali elolvasásra jelzéssel. Ezen távirat témánk felfejtése szempontjából nagy jelentőséggel bír. Összefoglalja a gettóbeli harcot április 19-től, a felkelés kezdetétől egészen május 3-ig. Annak ellenére, hogy a Propaganda-minisztérium embere írta, egyértelmű, hogy információi olyan valakiktől származnak, akik közel álltak az eseményekhez. Adam Czerjakov¹³ emlékirataiból azt is tudjuk, hogy lengyel nyelvű Gazeta Żydowska, az egyetlen hivatalos zsidó újság kiadói Ohlenbuschtól kaptak utasításokat. Az Ohlenbusch-dokumentum alapos átolvasása és az egyéb ismert forrásokkal való összehasonlítása lehetővé teszi a rejtett tények feltárását. A dokumentum hitelessége már egészben vagy részben, más forrásokból ismert tények alapján bizonyítható. A legfontosabb, hogy a jelentés megerősíti az elszánt zsidó ellenállás tényét. Ugyanakkor bizonyítja, hogy milyen nagy szerepet játszottak a gettó bunkerei és alagútjai abban, hogy az ellenállás olyan hosszú ideig tartott.

Ohlenbusch táviratának első része eltúlozza a németek győzelmét a lázadók felett, a jelentésből azonban az is kiderül, hogy a támadók kudarcot vallottak. A szerző, május 3-i jelentésében túlbecsülte a gettóban maradt védekezők számát és a továbbiakban saját magának is ellentmond. Egy megbízható zsidó forrás világossá teszi, hogy a gettó nem adta meg magát a kemény harc ellenére sem:¹⁴ *„Folytatjuk az ellenség által megszállt területek megtisztítását.”* A gettó láza-

A földalatti mozgalom vezetőinek ülése.

Állva: Adam Czerniakow

gazdát, de a zsidók kitartottak és még akkor is folytatták a harcot a felsőbb emeleteken, amikor az alsókat már megszállták a németek. Az alagutak és csatornák földalatti hálózata lehetővé tette az ellenség meglepetésszerű megtámadását. Így sikerült is kiűzniük a németeket a gettó területéről és megszerezni a legfontosabb védelmi állásokat, illetve jelentős veszteségeket okozni. Sorozatos elszánt támadás után a németek több utcát visszaszereztek, ám ez nem befolyásolta a lázadók védelmi rendszerét, a németek az utcákat birtokolták – a házakat nem.¹⁶

Amikor világossá vált, hogy a gettóba küldött SS és további hadiegységek képtelenek levérni az ellenállást, a megbízott tábornok, Jürgen Stroop elhatározta, hogy befejezik a nyílt összecsapásokat. A Himmler és Krüger által ráruházott hatalommal élve elhatározta, hogy a gettó ostromának fenntartása mellett tüzérségi támadást indít gyújtóbombák segítségével. Április 23-tól megkezdték az utcák szisztematikus leégetését. Ezen kívül a németek épületeket is felrobbantottak, így akarták megsemmisíteni a lázadók fészkeit, földalatti búvóhelyeit. Ohlenbusch nyitó kijelentését („Eddig lehetséges volt az egész varsói zsidónegyed leigázása”) óvatosan kell kezelni. Azután így folytatja: „Most a feladat különböző műveletek végrehajtása és sokk-brigádok bevetése a maradék ellenálló leverésére.”

Ezen bevezetés el akarta vonni a figyelmet a tényről, miszerint a gettó harcosai lerombolták a legyőzhetetlen német hadsereg legendáját. Stroop feljegyzéseiből tudjuk, hogy a bunkerek védelméért folytatott harc még jó darabig folytatódott. Öt nappal később, május 8-án, a Zsidó Harci Szervezet bunkerének likvidálása után Stroop biztos volt abban, hogy a szervezett lázadásnak vége; és május 9. után, amely elég nyugodt napnak tűnt számára, még határozottabban így gondolta. Ezért alaposan meglepődött, amikor május 10-én ismét erős és szervezett ellenállásba ütköztek. Aznap jelentése így szól: „Úgy tűnik, hogy a zsidó harcosok visszavonultak a romok közé azzal a céllal, hogy onnan tüzeljenek.”

Stroopnak így nem volt más lehetősége, hogy véghez vigye „a nagyszabású műveletet”, csak az, hogy egy mérnöki egységét megbízza azzal, hogy bocsásson rendelkezésére nagy mennyiségű robbanóanyagot. Május 13-án, „amikor bevettünk egy fedezéket, kemény csata volt, amikor a zsidók nemcsak 08-as pisztolyokkal és lengyel Vis pisztolyokkal tüzeltek, de lengyel ananász kézi gránátokat is dobtak a Waffen-SS embereire.” Május 14-re virradó éjjel az éjszakai őrzőjárat összecsapott a lázadókkal, akik tüzet nyitottak rájuk géppisztolyaikkal és könnyűfegyvereikkel, amikor három Waffen-SS és egy rendőr sérült meg. Lövések dördültek az árja negyedéből, a (külső) kordonokból is. A megszállt országok ellenállási mozgalmaihoz hasonlóan a lázadók közül

néhányan német uniformist és sisakot viseltek. Fegyverzetük rövid csövű pisztoly, 12 mm-es pisztoly, kézigránát és gyújtóbombák voltak. Még május 15-én délben is lövések dörrentek és a védekezők ismét a később Molotov-koktél néven híressé vált gyújtóbombát, pisztolyt és házi készítésű kézigránátokat használtak. Egy német rendőr sérült meg. Tizenkét napja volt, hogy Ohlenbusch kijelentette: „*A bunkerharc, amely rányomja bélyegét a korábbi csatározásra, befejezettnek tekinthető.*” Most mégis kénytelen volt elismerni: „*Időről időre a zsidóknak mégis sikerül különböző pontokon újra területet szerezni.*” Annak érdekében, hogy az ellentmondást leplezze, az így folytatja: „*A menedékek, bunkerek, földalatti átjárók az árja szállásokhoz már a múlt év 1942 J. Cs. óta léteznek a gettóban és folyamatosan terjeszkednek.*” Stroop is leírta ezt a verziót saját jelentésében és hasonlóan Ohlenbuschhoz korai kudarcait a zsidó bunkerek, földalatti járatok és fedezékek létrehozására. Azt állította, hogy amikor 1942 második felében parancsot adtak légvédelmi óvóhelyek építésére, a gettóbeli zsidók kihasználták a lehetőséget és bunkereket építettek maguknak.

Tény, hogy viharos gyorsasággal kezdtek a bűvőhely építéshez 1942 novemberében és decemberében. A terv az volt, hogy akár két hónapig is ott lehessen tartózkodni, ha a gettó likvidálását megkezdik. Voltak olyan bűvőhelyek, melyekre zlotyk tízezreit költötték.¹⁵ Élelmet és vizet halmoztak fel. Néhány helyen kutak is ástak. Az árja oldal határán néhány rejtekalagutat csináltak, melyek a külső részre vezettek. Egy ilyen alagút létrehozása bonyolult feladat volt, mivel nagy területek alatt kellett ásni úgy, hogy azt senki ne vegye észre.

1943 januárjában, az akció kezdetén a gettóbeli zsidók nekiláttak a bunkerek bejáratának álcázásához. A lázadók minden erejüket arra fordították, hogy növeljék a bunkerek ellenálló-képességét, és minél hatásosabban elrejtésük azokat.¹⁷ A Míla utca 18. alatti bunker, amely a Zsidó Harci Szövetség (ZOB¹⁸) főhadiszállása volt, három lerombolt tömbház alatt barlanghálózatot alkotott, öt bejáratral. A Zsidó Fegyveres Szövetségnek (ZZW¹⁹) a Muranowska utca 7-9. alatti elhelyezkedő bunkerhálózata egy valóságos erődítmény volt, amely a felkelés első napjaiban sikeresen ellenállt minden német támadásnak. A harcolók csoportjai tudatában voltak annak, hogy a németek nagy technikai fölénye miatt, csak kisebb, szemtől szembeni harcban lehet esélyük, és hogy a felkelés folytatása, valamint az árja oldalra való visszavonulás a bunkerek és alagutak építésén múlik. Így az egész gettó titkokban, főleg éjszaka épített bunkerek erődjévé vált.

A ZOB jelképe

Stroop jelentéseiben részletes információk találhatóak a gettó bunkereiről. Nem győzött csodálkozni az épültek kiváló minőségén, azon, hogy sok bunker mennyire jól felszerelt volt (WC, lőszer, és fegyvertartalék, és hónapokra elegendő élelmiszer). Általános összefoglalójában, Stroop nem kevesebb mint 631 bunker lerombolásáról ír.²⁰

Döntő fontosságú volt a zsidó csapatok közti kommunikáció, amely észrevétlenül folyt: alagutakon, átjárókon, padlásokon zajlott. A padlásfalakon réseket csináltak, amely lehetővé tette az átjárást egyik tömbből illetve egyik utcából a másikba. Így a harcoló egységek mindig el tudták hagyni a már nem biztonságos pontokat és új fedezéket kereshettek. A harc első napjaiban a németek számára rejtélyes helyzetek adódtak. Biztosak voltak abban, hogy amikor megszállják a házakat, az ellenálló a kezükbe kerülnek, ám amikor már kétszer is átkutatták az épületeket, akkor sem találtak semmit a harcosoknak még időben sikerült visszavonulniuk.²¹

Stroop kudarcait alaptalan kijelentésekkel próbálta leplezni, miszerint a katonái által elfogott zsidók között voltak „*éjtőernyősök, és bűnözők, akiket ismeretlen erőik fegyverekkel támogattak.*”

Ezzel ellentétben Ohlenbusch viszonylag pontos tájékoztatást adott a zsidó lázadók birtokában levő fegyverekről. Sem Stroop, sem Ohlenbusch nem tudta eltitkolni a tényt, hogy a zsidóknak puskái, géppisztolyai és más fegyverei is voltak. Tény, hogy az árja oldalon tevékenykedő követeknek sikerült néhány száz pisztolyt és lőszeret szerezni a lengyel földalatti mozgalomtól. A gettó fegyverkezésének fordulópontja az volt, amikor a gettón belül műhelyeket hoztak létre a fegyvergyártáshoz. A gettóban élő vegyészek tanácsai és vezetése mellett zajlott a gyújtóbombák gyártása. A gránátoknak nagy robbanóereje volt, akár kétméteres krátereket is hagyhattak maguk után. 1943 februárjában nagyobb mennyiségű robbanó és gyújtóanyagot sikerült szerezniük.²² Az aránylag egyszerű, házilag készített fegyverkészlet megnövelte a Zsidó Harci Szövetség erejét. Minden egyes harcosnak volt egy pisztolya (10-15 tár lőszerrel), 4-5 gránátja és 4-5 gyújtóbombája. Két-három puska volt kiadva minden egyes körzetben. A gettó központjában harcoló csapatok automata fegyverrel is el voltak látva. Egy hiteles zsidó forrásban a következő áll: *„Fegyvereink a következők voltak: pisztolyok, egy mindenkinél; néhány puska; egy automata fegyver; 5-6 helyre telepített almák; nagy hatóerejű, otthon készített bombák; gyújtóbombák; lengyel és német gránátok támadásra és védekezésre egyaránt. Emellett még egy fegyverünk felkészültség, elszántságunk.”*²³ Nemcsak a Zsidó Harci Szövetségnek voltak gyújtóbombái. Néhány nappal a lázadás kitörése előtt a ZZN fegyverraktára tele volt különféle fegyverekkel (gépfegyverekkel, karabélyokkal, pisztolyokkal, kézi gránátokkal és bombákkal), akárcsak lőporral teli zsákokkal, német egyenruhákkal, amelyeket a harcok alatt és még azután is használtak. Hogy milyen jól fel volt fegyverkezve a ZZN, az abból is látható, hogy a főerejükkel – amely százhusz, pisztolyokkal, puskákkal, gránátokkal és egy gépfegyverrel felszerelt emberből állt folytatott harcban (április 27-én) a németek három puskát, 12 pisztolyt (néhány nagy kaliberűt is), több tucat gránátot és 300 töltényt foglaltak le.

A zsidó felkelők tűzerejét az oszmán történetíróktól megismert okok miatt maga az ellenség is hangsúlyozta. Stroop május 24-i jelentéséből tudjuk, hogy lefoglalt fegyverek csak egy részét alkották a zsidó készletének. A legtöbb fegyvert elrejtették, vagy egyéb okok miatt nem találták meg. A fegyverek között, amelyek a felkelés leverése után a németek kezére kerültek, volt hét lengyel puska, egy orosz és egy német puska, ötvenkilenc különböző pisztoly, több száz kézigránát, (néhány lengyel, néhány házi készítésű), több száz gyújtóbomba, valamint szintén házi készítésű robbanószerkezetek és különféle lőszer. Stroop április 28-29-i jelentésében leírja, hogy a gettóból hangos robbanások hallhatóak, ahogy a lőszerraktárak felrobbantak a tüztől. A gettó fegyverkészlete igen változatos volt, ez segítette a harcosokat, a felkelés szervezését és bonyolítását. Ohlenbusch, akarata ellenére, kénytelen volt elismerni, hogy a felkelés az első heteken a nehéztüzérség és lángszórók bevetésével megfékezhető lett volna két hét elteltével ezt írta: *„Az utolsó harcoló csoportok különös erővel védekeznek.”*²⁴ Ezen távirat adatainak tükrében teljes képet alkothatunk a műveletről; a németek hogyan vették tűz és ostrom alá a bunkereket, a földalatti átjárókat és alagutakat, amelyek először még elérhetetlennek tűntek. A jelentés elismeri, hogy a lázadóknak sikerült kitartaniuk a csatornában a vízszint megemelése és az alagutakban fojtogató füstöt árasztó füstgyertyák ellenére is.

Április 22-én Stroopnak el kellett ismernie, hogy a zsidók megállították az áradást, és hogy *„a városi adminisztráció nincs abban a helyzetben, hogy megszüntesse ezt a kellemetlenséget”* – azaz a zsidók további jelenlétét a csatornában. *„Nem lehet megakadályozni, hogy a zsidók és banditák közül néhány ott maradjon, ahol nem tudunk hozzájuk férni.”* Ugyanazon a napon a koordináló bizottság kiáltványa és a Zsidó Harci Szövetség a következőt jelenti: *„A németek azért, hogy megakadályozzák a zsidók elmenekülését, illetve a harcolók csatornákon keresztül való érintkezését*

elrendelte a csatornakijáratok eltorlaszolását."

Stroop nürnbergi tárgyalásán Pavel Branny mérnök, a Varsói Törvényhatóság műszaki osztályának igazgatója bizonyítékokat szolgáltatott a németek április 29-i, a csatornákat illető intézkedéseivel kapcsolatban. Aznap Stroop a D részleg csatornáiban meg akarta emelni a vízszintet, azért hogy a lázadók belefulladásjanak. Ezen csatornák átmérője 0,8–1,35 méter volt. Kiderült azonban, hogy ez az intézkedés a szomszédos épületek pincéit és földszintjét, valamint a varsói kormányzói főhadiszállás Nierzbowa utcai Brühl palotájának alsó szintjeit is elárasztotta volna. Mindamellett határozott döntés született a lázadók kiszűrésére, akik április 29-én a Franciszkanska és Nalewski utcák sarkán egy 0,6-1,1 méter átmérőjű alagútba menekültek, amely végigvezetett a Nalewski utca egész hosszán. Stroop attól félt, hogy a lázadók mind átszöknek a Długa utcai fegyverraktár mellékhelyiségén keresztül a lengyel oldalra, így elhatározta, hogy még aznap felrobbantja az épületet. A Swietojerska és a Franciszkanska utca megfigyelését lehetővé tevő speciális csatornakijárat elé nagy mennyiségű trotilbombákat helyeztek el, amelyek olyan erővel robbantak fel, hogy még az útborítás nehéz kövei is három emelet magasságba repültek fel.²⁵ Ezenkívül a mérnökök füst-fáklyákat gyújtottak (a csatorna minden szellőzőnyílásánál) megtöltve azt gázokkal. Stroop elrendelte, hogy a csatornák vizébe karbonsavat engedjenek, de ezen intézkedése nem volt hatásos. Az egyetlen hatékony intézkedést, a gázzal való elárasztáson kívül, a csatornabejáratok robbanóanyaggal való eltorlaszolása jelentette. A németek naponta újabb osztagokat rendeltek ki, hogy ellássák a csatornákat robbanóanyaggal és gránátokkal. Stroop szavai szerint a Waffen-SS tisztek, a rendőrök és mérnökök „...*bátran mentek le az aknába, hogy kihozzák a zsidókat, ahol nem ritkán már halott zsidókba botlottak. De még mindig szükség volt a füst-fáklyákra, hogy kihaltsák a zsidókat.*” Ezen intézkedések eredményeként a csatornában számos ember fulladt meg, vagy halt éhen. Holttestek töltötték meg a főcsatornák közti keskeny átjárókat.²⁶ Stroop egyik nap feljegyzi, hogy annyi holttest lebegett a gettó alatt, hogy megszámolni sem lehetett őket. Május 14-én 183 csatornabejáratot nyitottak ki, és eresztettek tele füst-fáklyákkal. Stroop győzedelmesen jelenti: „*Ennek következtében a banditák, akik gáznak vélték a beengedett füstöt, az előző zsidó negyedbe menekültek, ahol ki tudtuk őket húzni a csatornabejáratokon keresztül.*” A füstfáklyák tehát a felkelés leverésének legfőbb eszközei voltak.

Témánk tekintetében különleges figyelmet érdemel Ohlenbusch záró megjegyzése: „*A lengyelek között a következővélemény hallható: a gettóbeli harc tovább tart mint a lengyel kampány.*”

Ezen véleményt más forrás nem erősíti meg, de bizonyítja a gettóharcosok iránti együttérzést és a megszállók elleni megvetést. Világos, hogy az elsónéhány napon egész Varsóra nagy hatást gyakorolt a gettó hősie védelme, és a város lakók millióinak egyik beszédtemájává vált. Persze voltak különbségek az emberek reakciói között: egyesek lelkes támogatói voltak a zsidó harcosoknak, mások antiszemitizmusuknak adtak hangot, míg a többség semleges szemlélő volt. De még azok is, akik semlegesek voltak, elismeréssel beszéltek és izgatottan érdeklődtek. A legyelek hangulatát pontosan vázolja Ludwig Landau.²⁷

A megtorlás – sokk-brigádok bevetésével

Április 27-én ezt írja: „A harc teljes erővel folytatódik és még a legantiszemitább körök elismerését is kívánja.” Április 29-i feljegyzése szintén azt mutatja, milyen nagy beszédtema volt a gettó: „Két dolog uralja a közvéleményt jelenleg: a szovjetekkel való konfliktus (ez arra a szakadásra vonatkozik, amely az oroszok és a lengyel kormány között történt a katyni mészárlás miatt) valamint a gettóbeli harcok.”²⁸ Az elnyújtott harcban kiderült, hogy németek sem verhetetlenek, és megszegyenültek egész Varsó előtt. Ez jelentette a német mítosz hanyatlásának kezdetét a lengyel köztudatban. A gettóharc nemcsak megszegyenítő meglepetés volt a németek számára, de bátorításként és jó ómenként szolgált a lengyel földalatti csoportosulásoknak. „A gettó falai mögött harcoló polgárok közelebb kerültek a nép szívéhez a fővárosban” írta a földalatti Lengyel Fegyveres Erők illegális lapja.

Összefoglalva: az Ohlenbusch-táviratok elsőrangú fontosságú, további lényeges információkat nyújtanak a felkelésről, annak helyszíneiről és jellegéről, fegyvereiről, eszközeiről. Különlegességük abban rejlik, hogy mindkettő akaratlanul is tiszteleg a zsidó harcoló egységek előtt.

* * *

I.

Nagyon sürgős!
Rögtön az asztalra!

A varsói hírek tegnap, április 29-én délelőtt 9.12-kor táviratilag személyesen Önnek címezve (Nagyon sürgős, rögtön az asztalra) 30.003 jelzés alatt átadatott. A hírt Frau Koethke vette át. A nap folyamán ehhez egy titkos kiegészítés kapcsolatotott, a varsói gettóban lévő zsidók felfegyverzése tárgyában, amelyet szintén eljuttattak Önhöz.

Ohlenbusch

II.

Szigorúan bizalmas!
Nagyon sürgős!
Azonnal az asztalra!

Varsói gettó!

A SS és a rendőrfőnök szóban forgó tudósítása alapján Varsó környékén a következők állapíthatók meg:

Az eddigi összecsapások jellegét meghatározó bunkerharcok befejezettek tekinthetők. De a zsidóknak időről időre lehetőségük nyílik arra, hogy új ellenállási helyeken szilárdítsák meg helyzetüket. Megállapítható, hogy az előző év közepe óta a búvóhelyek, bunkerek és a földalatti járatok az árja területekre stb. léteznek és egyre inkább szaporodnak. Az egyes házak ellen, amelyekben nagytömegű ellenállás alakult ki, lángszórókkal és nehéz gyalogsági fegyverekkel értünk el eredményeket, de a még harcoló csapatok részéről erős az ellenállás. Többször előfordult, hogy az égő házakból, kifüstölt bunkerekből menekülő banditák inkább visszarahantak a lángok közé, amikor látták, hogy a menekülésre nincsen lehetőség. Mások, akik a lángok és az állandóan ismétlődő lövések elől a legmagasabb emeletekre menekülnek és végül vagy kiugranak az ablakokból vagy kötélben, illetve lepedőn ereszkednek le.

Mindez világosan kifejezésre juttatja azt, hogy ezeknél a maradék csapatoknál a banditák és zsidók minden lehetőséget megragadó szervezőiről és elitcsapatairól van szó.

Ez ellen a csapatok ellen csak kemény bevetés vezethet eredményre. A helyzet áttekinthetőségét megnehezíti, hogy ezek a banditacsoportok földalatti bunkerekben bújtak el. Egy-két esetben megállapítható volt, hogy füstbombákkal lángszórókkal és a csatorna elárasztással sem sikerült elérni a búvóhelyeket. Bizonyítható, hogy a varsói gettóban a banditáknak, a terroristáknak és a zsidóknak egy tervezett akciójáról van szó. Továbbá az is kétségtelen, ha az akció nem jelen pillanatban lett volna kiprovokálva, végül maga Varsó ellen fordult volna.

Részleteiben a harci események lefolyásáról elmondható, hogy rendkívül nehéz a tervszerűen megépített és ragyogóan álcázott bunkerek illetve kiépített állások ellen fellépni. A házak közötti összeköttetés a pincékben és a tetőkön egyaránt jól működött, ezért az első hatékony akciók a felkelőkkel szemben nem vezettek eredményre. Csak mintegy a hatodik, harccal eltöltött nap után csökkent az ellenállási góc miután a zsidók jelentős részét a gettóból kitelepítették, bár az ellenállás az egyes harci üzemekre is kiterjedt. Naponta körülbelül 25 rohamcsapat lépett fel nagy erővel, amelyek egy utásziszt vezénylete alatt álló romboló csapattal a legjobban kiépített és teljes komforttal felszerelt bunkerekből egész sort tudtak felszámolni és szétrombolni. A sikeres fellépések különösen az utóbbi napokban figyelhetők meg, amikor is a német egységek a zsidók harci módjához alkalmazkodni tudtak.

Számokban kifejezve a harcokról a következő kép rajzolódik ki.

Varsóban a zsidók lakóépületei elleni akciókban a következő alakulatok vettek részt. A zsidók részéről a legfőbb fegyvernemként a modern kézi fegyverek, a benzines palackok és a Molotov-koktél figyelhető meg.

Április 28-án harci feladatokra a gettón kívül 50 SS és 150 ternicki katona volt harcra fogható. Veszteségek a német oldalról: 5 halál (2 Wehrmacht, 2 Waffën-SS és 1 ternicki katona) és 50 sebesült (27 Waffën-SS, 9 orpo, 4 Sd, 1 Wermacht, 9 ternicki).

A harcok során a banditacsoportokból elfogottak, részletezve:

158

880

35

203

30

29 (a gettón kívül elfogva);

1330 (IV. 26-án)

362

10

110

összesen: 2347 ember

Ehhez jönnek még 13 szétrombolt bunkerben körülbelül 30 ártalmatlanná tett, számtalan eltűnt és átláthatatlan számú megégett. Összesen 33 500 zsidót fogtak el és transzportáltak. Azok a zsidók, akiket nem terroristaként fogtak el a fegyvergyárakban és üzemekben Soniatowo felé szállítottak el. A lengyelek körében az a szóbeszéd járja, hogy a harc a gettóban hosszabb ideig tartott, mint a lengyel hadjárat (1939).

Ohlenbusch

Irodalom

1. *Abramowicz, Zofia*: Tak bylo (Ahogy történt). Lublin, Lubelskie, 1962.
2. *Ainsztein, Reuben*: Jewish Resistance in Nazi Occupied Europe, with an Historical Survey of the Jew as Fighter and Soldier in the Diaspora. New York, Harper & Row, 1974.
3. *Ainsztein, Reuben*: The Warsaw Ghetto Revolution. New York, Schocken, 1979.
4. *Apenslak, Jacob – Polakiewicz, Moshe*: Armed resistance of the Jews in Poland. New York. Federation of Polish Jews, 1944.
5. *Apramsky, Chimen*: Out of Fire. Moszkva, Progress, 1980.
6. *Barkai, Meyer*: The Fighting Ghettos. Philadelphia. Jewish Publication Society, 1962.
7. *Bar-Komarowski, Tadeus*: The Secret Army. London, 1950.
8. *Bauer, Yehuda*: They Chose Life. New York, American Jewish Comitte, 1973.
9. *Berg, Mary*. Warsaw Ghetto, a Diary. New York, L. B. Fischer, 1945.
10. *Bernheim, Mark*. Father of the Orphans: The Story of Janusz Korczak. New York, Dutton, 1988.
11. *Blumental, Nachman – Kermish, Joseph*: Ha-Meri ve-ba-Mered-be-getto Varsa. Jerusalem, 1965.
12. *Ciechanowski, Jan*: The Warsaw Rising of 1944. London, Cambridge University Press, 1974.
13. *Czerniakow, Adam*: The Warsaw Diary of A. Czerniakow, R. Hilberg, S. Staron, J. Kermisch. New York, 1979.
14. *Goldstein, Charles*: The Bunker. New York, Atheneum, 1973.
15. The Jews of Warsaw 1939–1943. Szerk.: Yisroel Gutman. Tel Aviv, 1977, 1982.
16. The Warsaw Diary of Adam Czerniakow: Prelude to Doom. Szerk.: Stanislaw Staron és Yichak Kermisch. New York, 1979.
17. *Kermish, Yichak*: A varsói gettőlázadás az ellenség szemével. Yad Vashem, Jeruzsálem, 1966.
18. *Kaplan, Chaim Aron*: Scroll of agony: The Warsaw diary, 1965.
19. *Kaplan, Chaim Aron*: The Warsaw diary of Ch. A. Kaplan, 1973.
20. *Korczak, Janusz*: The Warsaw Ghetto: Memoirs of J. Korczak, 1979.
21. *Kurzman, Dan*: The Bravest Battle: The Warsaw Ghetto Uprising. New York. Putnam, 1976.
22. Polish Jewish Relations during the Second World War. Szerk.: Joseph Kermisch and Samuel Krakowski. New York, 1976.
23. *Ringelblum, Emmanuel*: Notes From the Warsaw Ghetto. New York, McGraw Hill, 1958.
24. *Zukerman, Yichak*: The Fighting Ghettos. New York, 1962.

Jegyzetek

1. Jürgen Strooptól, szárnységédjétől Karl Kalesketől, az SS-Hauptsturmführer Franz Konradtól és a Varsói Területi Kormányzótól, Dr. Ludwig Fischertől.
2. Közli: T. Bernstein: German Documents on the Insurgence in Warsaw and Uprising in the Ghetto. Bleter far Geschichte, X. kötet. 168–182. p.
3. J. Göbbels: Tagebücher aus den Jahren 1942–43. Louis P. Lochner, Zürich, 1948.
4. Utalás a felkelés első 11 napjáról szóló kiáltványokra, melyeket a Koordináló Bizottság részéről Dr. Feiner és Dr. Berman, valamint a Zsidó Harci Szervezet tagjaként Yichak Zuckerman fogalmaztak; és melyek a gettóból telefonon és hírvivők által kijutva az illegális rádióállomás, a Swit híradásainak anyagát képezték.
5. Az iratokban Grossaktionként szerepel.
6. Lásd a Yad Vashem Studies, az irodalomban szereplő köteteit.
7. Ohlenbusch korábban a Varsói Kerületi Propaganda osztályvezetője volt. 1941. február 1-től látta el a kormány Főpropaganda Osztályának vezetését.

8. Zabecki, Frantiszek *Wspomnienia dawne i nowe*, Varsó, 1977.; *Ainsztein*, Reuben. *The Warsaw Ghetto Revolution*. New York, Schocken, 1979.
9. Nem felejtethjük el, hogy a megszállt Lengyelország fővárosa kulcsfontosságú volt a német készletek az északi és központi frontra való szállításánál.
10. Arthur Karl Greiser 1939–43 között a gdanski szenátus elnöke volt. 1939 szeptemberében nevezték ki Poznan katonai főnökévé és közigazgatásának vezetőjévé. 1945. június 20-án Poznanban – mint háborús bűnöst – kivégezték.
11. Cz. Madajczik. *Polityka w okupowanej Polsce*. Warszawa, 1970. 117, 120, 169. p.; *Barkai*, Meyer: *The Fighting Ghettos*. Philadelphia, Jewish Publication Society, 1962.
12. Ernst Bramsted: *Goebbels and National Socialist Propaganda 1925–1945*. Michigan State University Press, 1965. 91–92. p.
13. Adam Czerniakov: *The Warsaw Ghetto Diary*, Yad Vashem, Jerusalem, 1968.
14. Yichak Kermish: *A varsói gettó lázadás az ellenség szemével*. Bevezetés, 88. o., második bővített kiadás, Yad Vashem, Jeruzsálem, 1966. 62. p.
15. Kaplan, Chaim Aron: *The Warsaw Diary os Ch. A. Kaplan*. 1973.
16. Ainsztein, Reuben: *The Warsaw Ghetto Revolution*. New York. Schocken, 1979.
17. Egy Bornstein nevű fényképész csoportja, a cionista-szocialista párt akkori tagjai, a Franciszkanska utca 30-as ház udvarán épített egy bunkert, ahová hat, a tengeralattjárókéhoz hasonló periszkópot állított föl.
Goldstein, Charles. *The Bunker*. New York, Atheneum, 1973.
18. A Zydowska Organizacja Bojowa-t három ifjúsági mozgalom, a Dror HeHalutz, az Akiva, és a Hasomér Hatzair képviselői alakították 1942. július 28-án, a Drielná utcában. Vezetője Mordechai Anielewicz volt.
[Http://voyager.bxscience.edu/orgs/holocaust/edguide/3.html](http://voyager.bxscience.edu/orgs/holocaust/edguide/3.html)
19. Zydowsky Zwiazek Wojskowy fővonalát a Betar, Hehalutz Heloim adta; hasonlóan a Vilnában (1942. szeptember 3.) és Białystokban (1943. augusztus 15.) fellángolt ellenállási akciókhoz.
20. Kermish i. m.
21. *Polish Jewish Relations during the Second World War*. Szerk.: Joseph Kermisch és Samuel Krakowski. New York, 1976.
22. (Kétezer liter benzint és kerozint, több kilogramm potarsium-kloridot.) uo.
23. Korczak, Janusz. *The Warsaw Ghetto: Memoirs of J. Korczak*, 1979
24. Zuckerman, Yichak. *The Uprising os Jews*. In. *Book of Jews' War* 116. p.
25. Ainsztein i. m.
26. Ainsztein i. m.
27. Landau, Ludvig. *Kronika bat wojny i okupacja*. Warszawa, 1963. 323–375. p.; közli még: *Barkai*, Meyer. *The Fighting Ghettos*. Philadelphia. Jewish Publication Society, 1962.
28. Ez egy alaptalan kijelentés volt a német propagandagépezet részéről, amely a gettóbeli események ideje alatt ügyesen kihasználta a katyni megszárlást; azt sugallva, hogy a zsidók csinálták azt. Varsó főutcainak kirakatablakaiban a németek a „zsidó-bolsevik bűnök” áldozatainak fényképeit helyezték el, hogy ezáltal is eltereljék a figyelmet a gettóbeli eseményekről; és hogy lecsendesítsék a lengyeleknek a zsidók gyilkolása felett érzett indulatait. Ugyanakkor hazug híreket terjesztettek a tudatlan és ingerlékeny csöcselék köreiből, miszerint a gettóból megszökő zsidó „bűnözők” lengyeleket gyilkolnak, és hogy a németek megíúsítottak egy zsidó összecsküvést, amely tervek szerint május 13-ának éjszakáján (a nagy szovjet légítámadás ideje alatt) lengyeleket megszárltak volna le. (A bombázás másfél óráig tartott, és a legtöbb bomba katonai célpontokat ért, amelyek között SS-barakkok is voltak. Azt terjesztették, hogy a zsidó lázadók jelzőrakétákat löttek fel, hogy a pilótákat a főváros legérzékenyebb pontjaira irányítsák. Yichak Kermish: *A varsói gettó lázadás az ellenség szemével*. Jeruzsálem, Yad Vashem, 1966. 88. p.

Koteczki István

Hadak útján...

Tévedések végjátéka

A „Bismarck” elsüllyesztése

1941. május 20-án a brit Admirális a következő üzenetet kapta *Denham* fregattkapitánytól, a stockholmi tengerészeti attasétól: „*Kattegat, ma, május 20-án 15 órakor két nagy hajó három torpedórombolóval és öt kísérőhajóval, 10 vagy 12 repülőgéppel Marstrand mellett elhaladt északnyugatnak.*”¹ Az egyik a *Bismarck* csatahajó, a másik a *Prinz Eugen* nehézcirkáló volt. A *Bismarck* – a kor legnagyobb csatahajója – a német hadiipar büszkeségének számított. 247 méter hosszú, 36 méter széles, tényleges vízkiszorítása 41 700 tonna. A hosszúság és a szélesség aránya kitűnő egyensúlyi helyzetet biztosított. A hajót 33 cm vastag különleges krómnikkel-acél ötvözet, az ún. Wotan-páncélzat borította, ami másfélszer volt erősebb, mint a többi tengeri hatalom által használt páncélzat. A 33 cm-es Wotan-acél kb. 53 cm-es, hagyományos acélpáncélnak felelt meg. A hajó vízrebocsátása után hónapokig folyt a felszerelése a legmodernebb fegyverekkel, hajtóművekkel. Legénysége 2400 fő, parancsnoka Günter Lütjens tengernagy.² Legnagyobb sebessége 31 csomó volt.³ A két hajó feladata: ellenséges konvojok támadása és megsemmisítése az Atlanti-óceánon.

Az indulásról *John Toveyt*, a Home Fleet (Honi Flotta) parancsnokát is értesítették. Ő már régóta számolt a *Bismarck* kihajozásával. Cirkálóit az Atlanti-óceán északi bejáróihoz küldte, azzal a céllal, hogyha az ellenség bármelyiknél is felbukkanna, kövessék, helyzetét folyamatosan jelentsék. A harci érintkezés kerülendő.

Május 21-én a két német hajó befutott Bergenbe. A *Prinz Eugen* feltöltötte üzemanyagkészletét. A *Bismarck* azonban nem, s ezt a későbbiek során sem tette meg, annak ellenére, hogy általános szokás volt, amint egy hadihajó befut a kikötőbe elsőként üzemanyaggal és lőszerrel töltik fel. Bergenben egy brit felderítőgép lefotózta a *Bismarck*ot. Tovey a felderítési adatok ismeretében két részre osztotta flottáját. A *Hood*ot és a vadonatúj *Prince of Wales* (a *King George V.* testvérhajója, annyira új, hogy az ágyútornyaiban még dolgoztak az Armstrong gyár fegyverzet-technikusai), és hat rombolót Lance Holland parancsnoksága alatt Izland térségébe küldte, hogyha az ellenség itt – a Dán-szoroson keresztül – akarna kijutni az Atlanti-óceánra, felvegye vele a harcot. Ő maga *Scapa Flow*-ban

A Bismarck-csatahajó

maradt a King George V.-tel, a *Victorious* anyahajóval és a *Repulse* páncéloscirkálóval egyrészt biztosítani a keleti átjárókat, másrészt várakozó álláspontra helyezkedett, míg a németek felbukkannak valahol.

Május 22-én a Bismarck és a Prinz Eugen elhagyta Bergent. Erről Tovey csak majd egy napos késéssel értesült. (Az időjárás lehetetlenné tette a légi felderítést.) Végzett egy gyors számítást, miszerint az ellenség az elmúlt 24-54 óra alatt bármikor elhagyhatta a kikötőt. Figyelembe véve a Bismarck sebességét, ez idő alatt több, mint 700 mérföldet tehetett meg, jócskán a nyílt óceán felé haladhat. Nem volt értelme tovább Scapa Flow-ban maradni.

Ezalatt a Dán-szorosban két angol cirkáló örködött, a *Norfolk* és a *Suffolk*. Utóbbit az akkori legmodernebb radarral is felszerelték, melynek hatótávolsága optimális esetben 15 mérföld volt. 23-án 18 órakor a Suffolkon az őrszem két hajót vett észre. A Bismarck a felfedezésre sortűzzel felelt. A britek udvariasan előreengedték a németeket, majd tisztas távoból, „fegyelmezett bátorsággal” követték őket, s folyamatosan küldték helyzetjelentéseiket Holland és Tovey számára.

Az ellentengernagy a Hoodon egy gyors számvetés után arra jutott, hogy másnap, 24-én megütközhet az ellenséggel. Utasította a Prince of Waleset, hogy szorosan maradjon mellette, és kövesse a Hood mozdulatait. Erre mondta később az Admiralitáson a vezérkari főnök: „egy kézzel mentek a csatába, pedig az embernek két keze van.”⁴ Holland terve az volt, hogy a Prince of Wales-szel és a Hooddal a Bismarckot kényszeríti harcra, a Prinz Eugent pedig a Suffolokra és a Norfolkra bízta. Be is vált volna, ha a Suffolk egy időre nem veszti el a radarkapcsolatot a németekkel, és ha a Bismarck nem cserél helyet a Prinz Eugennel. (Most az utóbbi haladt elől.) A helycseréről a britek nem tudtak. A két hajó sziluettje amúgy is hasonló volt. Ez Holland számára végzetes lett.

Mire a német hajókat újra megtalálták, addigra már ők voltak helyzeti előnyben. A két brit csatahajó olyan szögben közeledett, hogy hátsó ágyútornyait nem tudták használni, viszont a német tüzéreknek tökéletes célpontot nyújtottak. Amellett az ellentengernagy a cirkálókat nem tájékoztatta a tervéről, nehogy lehallgassák a rádióüzenetet és felfedezzék őket. Ezt a harc idején sem tette meg. Megfeledkezett róla. Holland a következő jelzést küldte a Prince of Walesnek: „Felkészülni a tüzelésre. Célpont a bal oldali hajó.”⁵ (azaz az elől haladó Prinz Eugen.)

Az angolok pontatlanul tüzeltek. Nem így a németek. Holland-del ellentétben Lütjens nem tévedett: a Bismarck a Hoodra tüzelt egyre pontosabban. Ráadásul a Prince of Wales ágyútornyai rögtön az első sortűzek után felmondták a szolgálatot. A fegyvergyár technikusai azonnal javítani kezdték. Közben a németek telibe találták a hajó vezénylőhídját. Holland ekkor – megunva a németek agyaggalamb-lövészetét -20 fokos balra fordulásra adott parancsot. Elkésett. Forduló közben a Bismarck sortüze eltalálta a hajó lőszerraktárát...

A Hood felrobbant és szinte azonnal elsüllyedt. Több mint 1400 ember veszett hullámsírba, mindössze három túlélő maradt. A Prince of Wales visszavonult. Gyakorlatilag harc képtelen lett. A Bismarck is kapott találatokat. Az egyik épp csak megkarcolta a Wotan-páncélt, a másik viszont az orr-részen léket ütött, s itt az amúgy is kevés üzemanyagból jócskán folyt a tengerbe.

A győzelem után a németek rögtönzött „haditanácsot” tartottak. A Bismarckon a kiömlő olaj csak töredéke volt a károknak. A léken ugyanis betört a víz, ami használhatatlanná tette a nyersolaj egy részét, másrészt víz alá került néhány olajszivattyú is, ezek így működéskép-

telenné váltak. Az üzemanyag-veszteség miatt csak takarékos üzemmódban haladhattak, kb. 22 csomós sebességgel. Ezen tények ismeretében Lütjens úgy határozott, hogy befut a legközelebbi francia kikötőbe, a Prinz Eugen pedig egyedül folytatja a bevetést, a brit konvojok támadását. Este 6 óra körül a megbeszéltek szerint különváltak. A Bismarck társa eltűnését egy hirtelen támadással fedezte, sikerrel. Az angol radarkezelők csak órákkal később vették észre, hogy már csak a Bismarckot követik.

Az Admirális nem tudott a Bismarck sérüléseiről. Az összes felszabadítható hajóját bevetette. Gibraltárból kifutott az *Ark Royal* anyahajóból, a *Renown* csatacirkálóból, a *Sheffield* cirkálóból és rombolókíséretükből álló H-hajóraj. A körzetbe irányították a *Rodney* csatahajót. Az afrikai partoktól visszarendelték az *Edinburgh* cirkálót.

Ezalatt Tovey szinte már a lehetetlennel is megpróbálkozott. Utasította a Victorious anyahajót, hogy Swordfish repülőinek hatósugara széléről azonnal indítson támadást a Bismarck ellen. A pilóták közül azonban eddig csak ketten szálltak fel anyahajóról. Más választásuk azonban nem volt. (A támadás alatt a britek majdnem „öngólt” lőttek. A Bismarckot üldöző hajók előtt felbukkant az amerikai *Modoc* őrhajó. A Prince of Wales kapitánya – összetévesztve őt az ellenséggel – tűzparancsot adott. A tévedés gyakorlatilag az utolsó pillanatban tisztázódott.) A német csatahajó a támadás utáni hajnalon lerázta üldözőit. Erre lehetőséget adott a brit hajók tengeralattjáró-veszély miatti cikcakk mozgása. Az egyik ilyen manővernél a Bismarck „angolosan” távozott. A radarkezelők hiába várták, hogy újra felbukkanjon a képernyőn.

Tovey kezdhette újra a keresést. Hajóit a Dán-szoros, illetve az Atlanti-óceán felé irányította. Ezt a következőképp indokolta: ha a Bismarck súlyosan megsérült (már értesült az olajvesztéséről), akkor vissza kell térnie Németországba nagyjavításra. Erre a legbiztonságosabb útvonal a Dán-szoros. Ha sérülése jelentéktelen, kijavítják útközben és folytathatja a hadműveletet, támadhatja a konvojokat. Abban az esetben, ha francia kikötőbe menne nagyjavításra, az angol bombázók bármikor megtámadhatják (úgy, mint korábban a *Gneisenaut*). Tovey tehát „ejtette” a francia útvonalat. Az Admirális mozgósította nagy hatótávolságú *Catalina* felderítő-hidroplánjait a Bismarck felkutatására. Munkájukat siker koronázta: 26-án 10.30-kor felfedezték a német csatahajót. Kiderült, hogy a King George V. néhány órával ezelőtt csak 30 mérfölddel kerülte el az ellenséget.

Időközben az *Ark Royal* is elérte a bevetési körzetet. Gépei támadásra indultak. Ekkor egy újabb probléma merült fel. A Bismarcktól nem messze haladt a *Sheffield*, amit a német hajó helyzetének jelentésére küldtek oda. Erről az értesítés az anyahajóra késve érkezett meg. Maund, a hordozó kapitánya rejtjelezés nélkül, azonnal üzenetet küldött gépeinek: „Vigyázat! Ott a *Sheffield*!”⁶ Elkésett. A pilóták már Bismarck-ként azonosították. (Pedig a *Sheffield*nek két kéménye volt, a Bismarcknak csak egy.) A cirkáló hihetetlen manőverezéssel megúsza a támadást. Csak az utolsó két gép pilótájának tűnt fel, hogy az „ellenség” nem tüzel rájuk. „Elnézést, kapitány!” – ez volt az üzenetük.⁷ (A tévedés már csak azért is kellemtelen volt, mert a *Sheffield* többször volt gyakorló célpont az *Ark Royal* gépei számára. Tehát már a sziluettje alapján is fel kellett volna ismerniük...) Tovey az eset kapcsán Maundtól a következő hírt kapta: „Találat nincsen, Készülök az újabb támadásra.”⁸

Ez viszont már sikeres volt. A Bismarckot elérte a végzete. Az egyik repülőgép torpedója a tatnál robbant. A találat tönkretette a kormánylapátokat, enyhe bal fordulónak megfelelő helyzetben beragadtak. A hajót többé nem lehetett irányítani. Képtelen volt jobbra, a francia partok felé fordulni, csak balra, az ellenség felé. (Tovey a *Sheffield* jelentését, miszerint

a Bismarck irányt változtatott és feljűk tart, először nem hitte el.)

A Bismarckot tehát „elkapták”. Már „csak” el kellett sűllyeszteni. A brit rombolók egész éjjel támadták – különösebb eredmény nélkül –, s 27-én reggel megérkezett a „kivégzőosztag”, a King George V. és a Rodney. A tűzpárbajt az utóbbi hajó kezdte meg 8.47-kor, s bő másfél órán át megállás nélkül folyt. Időközben megérkezett és bekapcsolódott a harcba a *Dorsetshire* nehézcirkáló is. Tovey 10.22-kor „tűzet szűntess”-t vezényelt. A Bismarck ekkor már csak egy lángoló roncs volt. A kegyelemdőfést a *Dorsetshire* adta meg. A több, mint 2200 tengerészből a Maori romboló 27-et, a *Dorsetshire* 80-at vett a fedélzetre. A többi a hajóval együtt odaveszett. Így a mai napig a Bismarck a világ legnagyobb tengeri katonai temetője.

48 évvel később, 1989-ben *Robert Ballard*, aki korábban a Titanic megtalálásával vált ismertté, felkutatta a Bismarckot. A pontos koordinátákat csak a német kormány illetékeseivel közölte. Németország a Bismarckot saját tulajdonának tekinti, katonatemetőként kezeli, s a ronccsal kapcsolatos mindenféle kutatási ill. kiemelési engedélyt megtagad, biztosítva a hajó és halott tengerészei örök nyugalját.

Felhasznált irodalom

- ☞ Top Gun 1995/6.
- ☞ Top Gun 1995/7.
- ☞ Ludovic Kennedy: Óriások csatája. A Bismarck csatahajó üldözésének elsűllyesztésének története. Európa Könyvkiadó, Bp., 1983.
- ☞ Milos Hubácek: Lángoló óceán.. Kosuth/Zrínyi, Bp., 1978.
- ☞ Bak József – Csonkaréti Károly – Lévay Gábor – Sárhidai Gyula: Hadihajók típuskönyv. Zrínyi, Bp., 1984.

Jegyzetek

1. Top Gun 1995/6. 42.
2. Milos Hubácek: Lángoló óceán 92–93.
3. Egy csomó egy tengeri mérföld egy óra alatt. Egy tengeri mérföld: 1853 méter.
4. Ludovic Kennedy: Óriások csatája 93.
5. Ludovic Kennedy: Óriások csatája 99.
6. Milos Hubácek: Lángoló óceán 215.
7. Top Gun 1995/6 50.

Kiss Gábor

„Blitzkrieg” az olajfák alatt

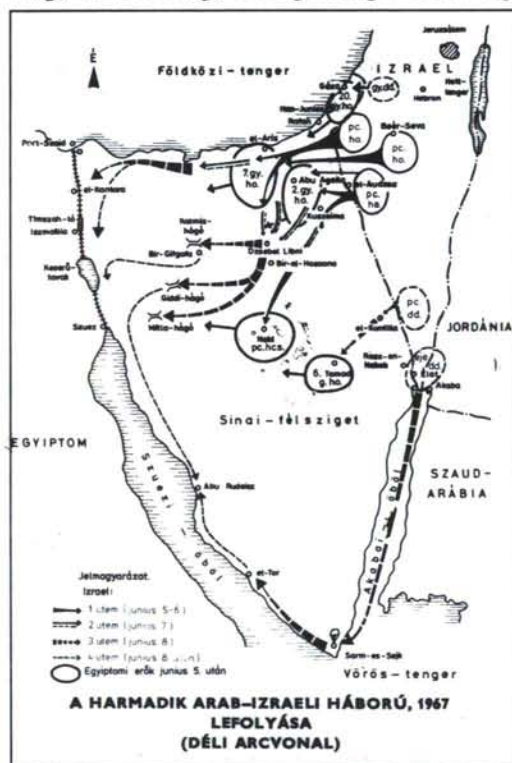
A háború előzményei

A szuezi kaland után 11 évig viszonylagos béke uralkodott a Közel-Keleten. Azért viszonylagos, mert a folyamatos határincidensek állandó feszültséget teremtettek a térségben. Az '56-os Egyiptom elleni háborút Izrael katonailag megnyerte ugyan, de a békeszerződés értelmében a meghódított területekről (Gáza, Sínai-félsziget) ki kellett vonulni. Izrael részéről tehát nem járt a háború területi nyereséggel. Szövetségei, Anglia és Franciaország elérték céljaikat, a Csatorna megnyitását, de mindhárom hatalomnak hasonló következtetést kellett levonnia: a két legnagyobb hatalom, a Szovjetunió és az Egyesült Államok közül legalább az egyiknek a támogatását meg kell szerezni külpolitikai akcióikhoz, ellenükben nem lehet politizálni. A háború nyilvánvalóvá tette, hogy Nagy-Britannia és Franciaország má-

sodrendű nagyhatalmak, nem képesek önállóan megváltoztatni egy térség hatalmi viszonyait saját javukra. Ezt Izrael is látta, s ezért egyre inkább az USA felé kezdett közeledni, erősítve az addig sem túl rossz kapcsolatokat. Franciaország – *de Gaulle* hatalomra kerülése után – szintén igyekezett lazítani az Izraellel szembeni kötelezettség vállalásain, bár a kapcsolatok gyengülése csak a hatnapos háború után vált nyilvánvalóvá. Anglia nem folytatott olyan intenzív szereplést a térség politikai színpadán, mint Franciaország, aki a zsidó állam egyik fő fegyverszállítójaként működött közre az izraeli fegyveres erők felszerelésében.

Egyiptom katonailag ugyan vereséget szenvedett az előzőekben említett országoktól, de az, hogy az USA nem támogatta sem katonailag, sem politikailag az Egyiptom ellen fellépő három országot s még inkább az a tény, hogy a Szovjetunió viszont teljes mellszélességgel kiállt Egyiptom mellett, a hadszíntéren elszenvedett vereséget a tárgyalóasztal melletti győzelemmé változtatta. Emiatt az imperializmus elleni harc bástyájaként, a kis népek függetlenségének támogatójának szerepében tetszelgő Szovjetunió térségbeli pozíciói jelentősen megerősödtek. Egyiptomnak szüksége volt a szovjetekre, mint nagyhatalmi támogatóra. Ezzel együtt a Nílus-menti államra a szovjeteknek szükségük volt. Az oroszok számára fontos volt a Szezei-csatorna – s ezzel együtt az Európát a Perzsa-öböllel összekötő legrövidebb út – feletti ellenőrzés megszerzése. Emellett az ekkor formálódó orosz tengeri haderőnek is szüksége volt támaszpontokra a Földközi-tengeren. Egyiptomra szükségük volt mint faltörő kosra: segítségével növeíteni a szovjet befolyást az arab világban s ellensúlyozni vele növekvő nyugati befolyást Izraelben s az egész mediterrán világban: Franciaország, Olaszország, Görögország NATO tagok, a térségben állandóan jelentős amerikai s kisebb brit flottaerők állomásoznak.

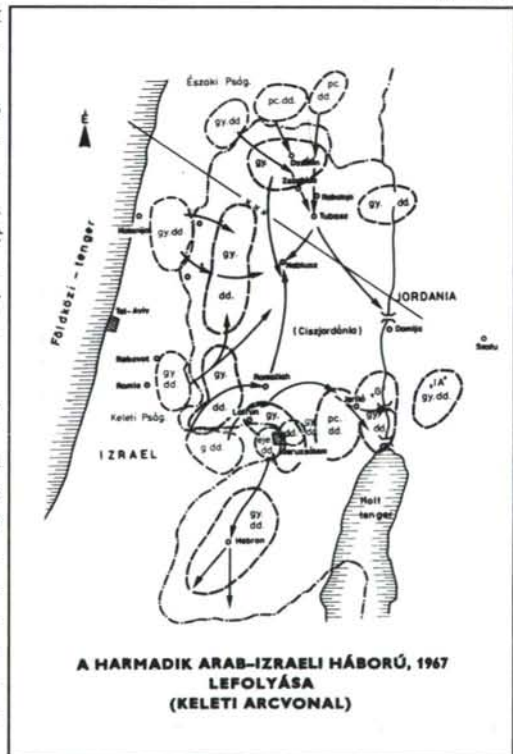
Céljaik megvalósítása érdekében nem maradt tétlen a szovjet katonai és politikai vezetés. A 60-as években a szovjet haditengerészet kiterjesztette tevékenységét a Földközi-tengerre. 1964 júniusában ott tevékenykedő 6. amerikai flotta „megfigyelésére” a Fekete-tengeren állomásozó szovjet flotta állományából különítették ki a 3. hajórajt. Előőrse még azon a nyáron bemutatkozott: hajói jugoszláv kikötőket látogattak meg. Ezzel egy időben szovjet tengeralattjárók kezdtek járőrözni a Földközi-tengeren, egészen Gibraltárig. A közelék állománya 1966-ra 21 hajóegységben állapodott meg. Az Egyiptommal és Szíriával megkötött katonai szerződések lehetővé tették, hogy a szovjet hajók ezen országok kikötőit igénybe vegyék, vagyis a szovjet flotta gyakorlatilag támaszpontokhoz jutott a térségben. 1967-ben további erősítések érkeztek a 3. hajórajhoz, partraszállító-hajók és a szovjet haditengerészet legújabb helikopterhordozója. Ez a ese-

mény egybevágott a korabeli szovjet elképzelésekkel, melyek szerint tengerészetüket fel kell hozni az amerikai flotta szintjére.

A 60-as években felgyorsultak a Közel-Keletre irányuló szovjet fegyverszállítások. Annak ellenére, hogy pl. Egyiptom és Szíria betiltotta az országban működő kommunista pártokat, a szovjet–arab viszonyban nem történt törés. A szovjet számára a stratégiai érdekek fontosabbnak bizonyultak, mint az ideológia. A Kreml inkább kihasználta ezen államok Nyugat-ellenes politikai irányvonalát, meglovagolta azt, s igyekezett ezeket az eszméket a saját vitorlájába fogni s nem törekedett a szocialista rendszer átadására. Az Irakban hatalmon lévő szélsőjobboldali vezetés – az 1958-ban orosz segítséggel kirobbant forradalommal hatalomra jutott *Kasszem* tábornok rendszere, amely ki is lépett a *Bagdadi Paktum* néven ismert szovjetellenes katonai szövetségből – ugyanúgy részesedett az orosz fegyverszállításokból, mint bármely más, ideológiailag hű ország is. Ezek az országok túlságosan távol voltak a Kremltől ahhoz, hogy az erőszakkal be tudjon avatkozni, így Moszkvának más módszerekhez kellett folyamodni. A fegyverszállításokon kívül – melyek gyakran ingyen vagy áron alul érkeztek – jelentős anyagi, gazdasági segélyek is érkeztek, amelyek beleillettek a fejlődő országok felé történő orosz nyitási folyamatba. A rendkívül kedvező feltételekkel osztott hitelek segítségével és a szovjet fegyverekkel ezen országok intenzív hadsereg-fejlesztésbe fogtak és megkezdték gazdasági potenciáljuk erősítését. A régióba érkező dollárban milliárdos értékű orosz fegyverexporton kívül meg kell említeni a másik lényeges befolyásolási lehetőséget, a tanácsadók rendszerét. A leszállított modern harci eszközök kezelésére szovjet katonai tanácsadók tömegei érkeztek az arab országokba: egyedül Egyiptom több mint tizenkétezer főt fogadott. A beérkezett haditechnika megfelelt a korabeli korszerű színvonalnak.

A korábban egymással is viszálykodó arab országok 1958-ban megalapították az Egyesült Arab Köztársaságot (EAK), melynek tagjai lettek Egyiptom, Szíria és Jemen, vezetőjévé pedig Egyiptom vezérért, *Nasszert* választották. Az 1961-ben végrehajtott államcsíny után Szíria kilépett a szövetségből, így az arab egység kialakítására tett kísérlet megbukott. Fontos esemény, hogy 1964-ben megalakult a Palesztin Felszabadítási Szervezet, melynek összeülő Nemzeti Tanácsa határozatot hozott kiképzőtáborok létesítéséről, a felszabadító háborúra való felkészülésről. Ez a szervezet igyekezett összefogni a különböző országokba menekült palesztinokat s fegyveres akciókat hajtott végre Izrael ellen. Közben fokozódott a Nyugat aktivitása is a térségben: az iraki forradalom leverésére amerikai és angol csapatokat vezényeltek a térségbe. Az akciót csak a Szovjetunió erőteljes fel-

A HARMADIK ARAB-IZRAELI HÁBORÚ, 1967
LEFOLYÁSA
(KELETI ARCVRONAL)

lépésekor állították le: Irak kiléphetett a Bagdadi Paktumból és országban állomásozó angol csapatok kivonásra kerültek. 1962-ben Egyiptom fegyveresen is beavatkozott a jemeni polgárháborúba, egyre nagyobb erőforrásokat mozgósítva a köztársasági erők mellett.

A terrorakciók mellett az izraeli-arab határokon is egyre sűrűbbé váltak az incidensek szárazföldön és levegőben egyaránt. Az egyiptomi-izraeli határon a konfliktusok a határt ellenőrző ENSZ-erők miatt főleg a levegőben zajlottak. Az első légi harc már 1958. december 20-án megtörtént, amikor izraeli vadászgépek lelőttek egy egyiptomi Mig-et. 1961-től a szír határnál is megkezdődtek az incidensek. A Golán-fennsíkon elhelyezett szír csapatok rendszeresen hajtottak végre támadásokat a fennsík lábánál elterülő síkság zsidó – polgári és katonai – célpontjai ellen. Ez természetesen izraeli ellenakciót váltott ki. A sorozatos összecsapások 1967 elejére csúcsosodtak ki. Január 11-én már kisebb páncéloscsata zajlott le a két fél között. Áprilisban a szárazföldi erők támogatására beavatkozó légierők közti ütközetben izraeli vadászgépek 6 szír MIG-21-est lőttek le. A légikört tovább forralta a két fél által hangoztatott háborús propaganda. Az arab államok Izrael állam tengerbe szorítását hangoztatták, míg Izrael az arab fenyegetés és támadások elleni jogos önvédelemről beszélt. Az zsidóellenesség valamiféle egységfrontot kovácsolt az arab államokból, mivel 1966. november 13-án Egyiptom és Szíria védelmi egyezményt kötött s közös főparancsnokságot – Egyesült Arab Parancsnokság – létesítettek egyiptomi vezetés alatt. A harcok kirobbanása előtt majd Jordánia és Irak is csatlakozni fog a védelmi szövetséghez s a közös katonai parancsnoksághoz.

A katonai felkészülés

Egyiptom, az egyedüli arab ország, mely az addig lefolyt mindkét Izrael ellenes háborúban részt vett, s amelynek a legsúlyosabb konfliktusai voltak a zsidó állammal, a megvívott háborúkból leszűrhető tapasztalatoknak megfelelő irányban kezdte hadereje fejlesztését, az ütőerő és a tüzérvé fejlesztésére helyezve a hangsúlyt. Ennek érdekében az 1956-os háborúbeli létszámhoz képest mintegy 2,5-szeresére emelték a páncélosok számát s ennél is jobban, ötszörösére a páncélozott járművek állományát. Megváltozott a páncélos erők összetétele is. A páncélos erők mintegy 40%-át kitevő T-34 típus mellett az állomány jelentős részét adták a korszerű T-54/55 és ISZ típusú szovjet tankok. A szuezi háború alapján fokozott figyelmet fordítottak a páncélelhárítás és a légvédelem megerősítésére. Míg '56-ban csak 190 légvédelmi ágyú védte az egyiptomi légteret, addig 1967-ben már 950. Az ágyúk mellett megjelentek a légvédelmi rakéták is, melyekből 160 db állt rendelkezésre s jelentős fejlesztéseket hajtottak végre a radarrendszeren is. Hasonló arányú fejlesztést tapasztalhatunk a páncéltörő fegyvereknél is. Hatszorosára emelték a páncéltörő lövegek számát és rendszeresítették irányított páncéltörő rakétákat. A többi arab államban is hasonló tendenciájú modernizációt hajtottak végre, csak kisebb méretekben.

A szárazföldi haderőhöz hasonlóan az arab légierők állományában is jelentős minőségi és mennyiségi fejlesztést láthatunk. A légierők teljesen áttértek a sugárhajtású harci repülőgépek alkalmazására. Állományukban megjelentek a hangsebességű, majd a 2-szeres hangsebesség elérésére képes típusok: MIG-19 és MIG-21. Mennyiségben az 56-os létszámhoz képest az egyiptomi légierő kb. 2,2-szeresére emelkedett. A repülőerőknél megjelentek a nagyteljesítményű sugárhajtású közepes bombázók (TU-16) s növekedett a könnyűbombázók száma. A szárazföldi csapatok manőverezési lehetőségeit növelték az állományba vett első helikopterek. A típusösszetételt tekintve szinte teljesen egyeduralmukodóvá váltak

a szovjet gyártmányú eszközök (hasonló tendencia figyelhető meg a szárazföldi és a haditengerészeti erőknél is). Hasonló mértékben fejlődött az egyiptomi haditengerészet is, mely a térség egyetlen jelentő arab flottája. Állományában főleg a tengeralattjárók – 1957-ben már 3 db vásárlása a Szovjetuniótól – és a rakétagyorsnaszádok száma növekedett, de nőtt a nagyobb felszíni hajók száma is.

Összességében megállapítható, hogy az arab fegyveres erők jelentős fejlesztésen mentek keresztül. A Szovjetuniótól megkapták a kor legkorszerűbb haditechnikáját. Ennek ellenére nem tekinthetők ezek a hadseregek igazán ütőkészesnek. A gyakori kormányváltások, a bizonytalan gazdasági állapotok és a gyenge humán háttér nem tette lehetővé a beérkező új technika hatékony alkalmazását. Hiába érkeztek az orosz kiképzők, a modern eszközök használatára nem tudták kellően kiképezni az arab katonákat. A képzettség hiánya miatt a korszerű technika jelentős része nem működhetett kellő hatékonysággal. Pl. az egyiptomi légierő harci gépeinek mintegy 1/4-e nem szállhatott fel, mivel ilyen mértékű hiány mutatkozott kiképzett pilóták tekintetében. A képzettségi hiányok mellett folyamatosan gondok mutatkoztak az utánpótlás tekintetében. A fejlesztések nagyarányú méretei mellett ezek a csapatok még mindig nem érték el az izraeli erők gépesítettségi szintjét. Az egyiptomi fejlesztést jelentősen visszafogta, hogy legjobb alakulataik Jemenben harcoltak s ez háború olyan erőforrásokat kötött le, melyeket a hadsereg fejlesztésére kellett volna fordítani. Emiatt elmaradtak szükséges védelmi beruházások, pl. a Sínai-félsziget védelmi rendszerének teljes kiépítése.

Izraelben is levonták a megfelelő tapasztalatokat s meghatározták a fejlesztés fő irányait. Azt a tényt vették alapul, hogy Izrael az elsőprő arab ember-, területi- és erőforrásfölény miatt hosszantartó háborút nem képes viselni, nagyarányú embervesztést nem képes elviselni. Mivel háborút csak a légierő támogatásával tudják gyorsan befejezni a szárazföldi csapatok s a légierő támogatásának feltétele a légifölény megszerzése, a legnagyobb prioritást a légierő fejlesztése kapta. Ekkor még főleg francia típusokkal erősítették az állományt s ily módon az izraeli légierő szintén teljes mértékben áttért a sugárhajtású harci repülőalkalmazására. A korábbi hangsebesség alatti típusok mellett itt is megjelentek a hangsebesség átlépésére képes vadászgépek, majd a kétszeres hangsebességű *Mirage* típusok. A fejlesztés s a későbbi háború mottójának is lehet választani *Ezer Weizmannak*, az izraeli légierő parancsnokának a kijelentését, amely szerint „Izrael önmagát Kairó felett tudja a legjobban megvédeni”. Ennek szellemében hajtották végre fegyveres erők fejlesztését. Beszerezték a nagy távolságú bevetésekre alkalmas *Vautour* vadászbombázókat. A pilóták intenzív légi harc kiképzést kaptak és gyakorolták a földi célpontok elleni gyors rajtaütéseket, az előrenyomuló szárazföldi csapatok közvetlen támogatását. A felkészülésben nagy segítséget jelentett, hogy 1966-ban dezertált az iraki légierő egy keresztény vallású pilótája s magával hozta MIG-21 típusú vadászgépét. Ez a típus volt az arab légierők legmodernebb vadásza. A repülőgépet szakemberek vizsgálták át s pilóták repülték be. Ezen adatok alapján készültek fel az ellene vívó légiharcra.

Mivel az arab repülőerők számbeli fölényben voltak, a légifölény kivívásának feltételei a magasan kiképzett személyi állomány s ez vonatkozik a gépek földi kiszolgáló személyzetére is, akik a gépek folyamatos és napi többszöri bevetetőségét biztosítják. Erre azért volt szükség, mivel az arab számbeli fölény kiegyenlítésére a zsidó légierő harci gépeit naponta többször (4, 5, 6 alkalommal) is bevetésre kellett küldeni s a bevetésekre való gyors felkészí-

tés élet-halál kérdés volt. A haditerv szerint az első nap a támadó hullámok gépei 7 percet töltenek a földön, ez idő alatt kell ellenőrizni, fegyverrel és üzemanyaggal feltölteni. Ez a földi kiszolgáló személyzettől nagy begyakorlottságot igényel. A harci repülőkhöz mellett fejlesztették a légi szállító kapacitást is. Megjelentek a nehéz, közepes és könnyű szállító helikopterek. A szállító repülőgépek fejlesztését nem csak a jelentősen megnövekedett légideszánt csapatok igényelték, hanem a fegyveres erők többi része is, mely a gyors utánpótlás, a sebesült szállítás gyors eszközét látta a szállító-repülőgépekben.

A szárazföldi erőknél az előző háború alapján a gyors mozgékonyt, tüzerőt és védettséget képviselő páncélos csapatokat helyezték az első helyre. 1956-hoz képest 2,5-szeresére nőtt a tankok és 3-szorosára a páncélozott járművek száma, ezek biztosították a csapatok számára a villámháborúhoz szükséges képességeket. A harckocsik zömét korszerű típusok alkották, AMX-13, M-48, Centurion. A régebbi típusokat – Sherman – zömükben modernizálták, erősebb löveggel szerelték fel. Kismértékben növelték a tüzéség erejét, mely a mozgó háború követelményeinek megfelelően – ellentétben az arab tüzéséggel – szinte teljesen önjáró volt. Hadrendbe állították az első légvédelmi rakétákat is. A katonai elképzelésekkel összhangban kevesebb figyelmet fordítottak a páncéltörő csapatok fejlesztésére, mivel koncepciójuk szerint egy harckocsi leküzdésének legjobb eszköze egy másik harckocsi (és a légierő). A haditengerészetnél főleg a kisméretű hajóegységek fejlesztése folyt.

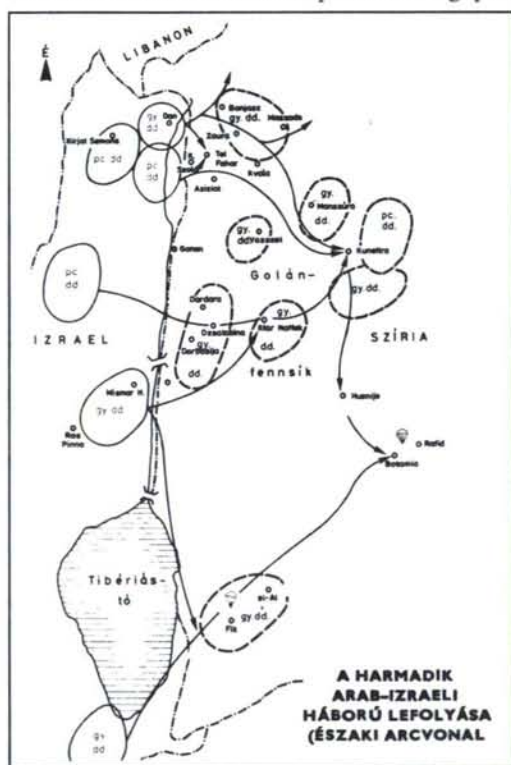
A haderőszervezés oldaláról megközelítve, továbbfejlesztették a mozgósítás és hadkiegészítés rendszerét. Tökéletesítették a tartalékosok riasztási rendszerét. Az 1956-os 12%-ról kb. 50%-ra emelkedett a páncélos és gépesített csapatok összhaderőn belüli száma. Négy-

szeresére nőtt az ejtőernyős csapatok száma, s ezek már a háborút megelőző incidensekben is szerepet vállaltak.

A felek tehát alaposan felkészültek az összecsapásra. Ha a hadseregek összetételét nézzük, az izraeli véderő összetétele, felkészítettsége jobban megfelelt egy korszerű háború feltételeinek.

Az esélyek eldöntéséhez segítséget ad a következő táblázat, ahol a felek erőviszonyait szemléltető adatokat lehet látni, a legfontosabb fegyverfajták számát és a két fél készleteinek egymáshoz való arányát. A táblázatban nincs feltüntetve Szaúd-Arábia, Jemen és Algéria fegyveres ereje. Bár ezen országok elvi támogatásukról biztosították a harcoló arab államokat s tettek is katonai előkészületeket, effektíve nem avatkoztak be a harcokba.

Az esélyek latolgatásához vegyük még figyelembe a táblázat előtt leírtakat, a kiképzettség, utánpótlás, harckésztség tekintetében. Annak ellenére, hogy az arab államok ekkor döntően az orosz haditechnikára támaszkodtak, nem okozott akkora hátrányt a nyugati

technikát használó Izraellel szemben. Ekkor még az amerikai fegyverfajta nem voltak olyan fölényben a keleti blokk katonai technikájával szemben, mint manapság.

Az erőviszonyok értékeléséhez hozzátartozik az adott államok földrajzi helyzete is. Izraelnek kedvezőtlen geopolitikai helyzete nem tette lehetővé, egy, akármilyen „kicsiny” háború elvesztését vagy terület feladását. Az országot körös-körül arab országok fogják körül, melyek a lakosság számát, területüket tekintve sokszorosát teszik ki a zsidó államnak. Ennél fogva sokkal jobban képesek elhúzódnó konfliktusokra, mint Izrael. Ha ránézünk a térképre, nyilvánvalóvá válik, mire gondolhatunk. Izraelt középen szinte kettévágó *Ciszjordánia* kiváló lehetőséget teremt az ország kettészakítására. Az északi országrész fölfe magasodó *Golán*-fennsík önmagában is a szír oldal erejét növeli, ráadásul itt Szíria nagyarányú erődítési építkezésekbe kezdett.

A nagyhatalmakat tekintve mindkét oldal rendelkezett befolyásos támogatókkal. Az arab fél maga mögött tudhatta a Szovjetuniót s az egész szocialista világot, emellett a többi muzulmán ország támogatását is bírta. Izrael mögött állt ekkor még Franciaország, igaz, egyre csökkenő mértékben s a legfontosabb szövetségese, az Amerikai Egyesült Államok. A két nagyhatalom haditechnikai segély mellett fegyveres erejével – flottájával – is jelen volt a térségben, igaz, mint ahogy később láthatjuk, inkább egymás ellensúlyozása és politikai nyomásgyakorlás céljából.

Haditervek

Az erőviszonyok iménti vázolósa után lássuk, a felek milyen elképzelésekkel rendelkeztek az esetleges háború megvívására. A politikai helyzet vázlatából látható, az arab országok nem rendelkeztek pontosan összehangolt hadműveleti tervvel. Közös parancsnokságot is csak a háború előtt pár nappal állítottak fel.

Az egyiptomi haditerv a kiépített védővonalra és a mögötte lévő tartalékokra épült. A *Kabir* fedőnevet viselő terv két változatban készült el. Az első változat arra az esetre készült, ha Egyiptom egyedül vívja a háborút Izraellel. Ebben az esetben a mélységben lefolytatott aktív védelem elve alapján küzdöttek volna. A terv lényege, hogy a támadó erőket hagyták volna a betörni mélyen a félsziget belsejébe. Mikor a támadók már mélyen bent vannak Egyiptomban, az egyiptomi erők ellentámadásba mennek át és bekerítik őket. Ha nem járna sikerrel az ellenlökés, akkor a félsziget hágóinál (*Katmia*-, *Giddi*- és *Mitla*-szoros) próbálnák feltartóztatni az izraeli hadsereget. A terv hasonlatos volt az 1956-ban elgondoltakhoz. A megvalósításhoz azonban hiányoztak a megfelelő források, mivel azok jelentős részét – mint ahogy már írtam – lekötötte a jemeni polgárháború.

A terv támadó változata értelmében az egyiptomi erők az arab országok közös támadásában folytattak volna támadó hadműveleteket. A tervek gyengesége abban rejlett, hogy a megvalósításukhoz szükséges csapatok nem voltak megfelelően csoportosítva s nem volt kiépítve a csapatok anyagi biztosítása.

Az izraeli haditervet 1960-ban dolgozták ki s folyamatos módosításokkal tartották életben. Legfőbb veszélynek Egyiptomot tekintették, ezért fő csapást is oda szánták. A terv az Egyiptommal folytatott harc idejére nem tervezett támadó tevékenységet a többi arab állam ellen, csupán a határok biztosításával számolt. A terv szerint Kairó elleni katonai győzelem után lépett volna fel támadólag Szíria és Jordánia ellen. Vagyis a lényeg: elkerülni a kétfrontos háborút, egyenként verni meg az ellenfeleket (Schlieffen-terv!). A terv a megelőző ellentámadás doktrínájára épült, mely elmélet szerint akkor jogos – és védekezésnek minősül

–az izraeli katonai támadás, ha a zsidó állam létét veszély fenyegeti vagyis „a háborút Kairó felett kell megnyerni”. A Szíria és Jordánia elleni támadás tervét nem dolgozták ki, a helyzet alakulásától tették függővé.

A terv fontos részét képezte a *Galamb* fedőnevű légi hadműveleti terv, melyet a légierő új parancsnoka, *Mordechai Hod* vezérőrnagy vezetésével dolgoztak ki. A siker alapját az arab országok – főleg Egyiptom – elleni légitámadás képezte, melynek a legfontosabb feladata az arab légierők kiiktatása, az izraeli légifölény megteremtése. Ennek értelmében a csapásokat nagyrészt a repülőterek és a rajtuk állomásozó repülőgépek ellen indítják. A repülőterek kifutópályáinak rombolására még a háború előtt kifejlesztették az RDB típusú kifutópályaromboló bombát, melyet ebben a háborúban alkalmaztak először. A terv szerint az első légitámadást úgy kell időzíteni, hogy a támadó gépek egyiptomi idő (továbbiakban ET) szerint 8.45-kor érjenek a célok fölé. A felderítés adatai szerint ugyanis az arab légierő járőrözést végző vadászgépei 8.35-kor szálltak le s a második járőrt csak 9.10-kor emelték, mivel addig a pilóták reggeliztek. A támadás időpontjának kiválasztását indokolta még a reggeli időjárás, amely kedvez a támadóknak s az, hogy az arab légierő vezetői még nem érnek be parancsnoki állásaikba. A támadó kötelékeknek ki kell kerülni a légvédelmi rendszer lokátorait, nehogy túl korán felfedezzék a támadókat. Ennek érdekében az csapásmérő kötelékek alacsony repülésben, a felderítőradarok látószöge alatt támadnak. A meglepetést segíti majd, hogy a támadók a Földközi-tenger felől támadnak, így az arab felderítést zavarni fogják az ottani angol és amerikai hajókon működő radarok a légi helyzet tisztázásában. A tervet végső állapotban június 3-án fogadták el.

A kidolgozott terv szerint Egyiptom elleni fronton a földi erők két fő irányba hajtják végre a támadást, a tengerpart mentén *Rafah – el-Aris – el-Kantara* irányba, valamint a félsziget közepén *Audzsza – Abu-Agheila – Iszmájlja* útvonalon. Cél a kulcsfontosságú hátságok elfoglalása s a Szuézi-csatorna elérése. Délen pedig egy kisebb harci kötelék feladata lesz *Sarm-es-Sejk* visszafoglalása, s ezzel a *Tirán*-szoros biztosítása. A terv hadműveleti céljai lényegében megegyeztek az 1956-os *Kades-I* terv céljaival.

Izrael a Déli Arcvonalon, mely az egyiptomi–izraeli frontot jelentette, támadó csoportosítást vett fel. Ezek az erők a Déli Parancsnokság alárendeltségébe tartozta. Állományába tartozott a gázai övezet ellen támadó *Resef* önálló gépesített dandár. A dandártól délre a „*Tal*” páncélosadosztály támadott, majd „*Joffe*” és a „*Saron*” páncélosadosztályok. Egy önálló páncélosdandár *el-Kuntilla* irányában támad, míg egy ejtőernyős csoport *Sarm-es-Sejk* elfoglalását kapta feladatul. Egyiptom erői a félszigeten védelmi csoportosulást vettek fel. *Gáza* védelmét a 20. palesztinadosztály látta el, majd ettől délre helyezkedett el a 7. hadosztály, alatta 2. hadosztály, ettől tovább délre a 6. gépesített hadosztály. *Sarm-es-Sejk* védelmét egy önálló dandár látta el. A tartalékot egy gyalogos- s egy páncélosadosztály, továbbá egy páncélos harccsoport képezte.

A Keleti Arcvonal Középső Parancsnokságának alárendeltségébe Izrael 3 gyalogos, egy gépesített s egy ejtőernyős dandárt helyezett el, közülük egyik gyalogosdandárt Jeruzsálemben állomásoztatva, az Északi Parancsnokság erőit egy páncélosadosztály s egy gyalogosdandár képezte. Ezekkel Jordánia nyolc gyalogos- és 2 páncélosdandárt állított szembe.

Az Északi Arcvonalon Szíriával szemben egy vegyes hadosztály és egy gyalogdandár védett. Ezzel szemben 13 szír dandár települt, melyeknek nagyobb része a Golán-fennsíkon állomásozott.

Izraeli részről ez a felállás annyiban változott, hogy az Északi és Keleti Arcvonal erőit az Egyiptom ellen győzelmet kivívó Déli Parancsnokság erőivel egészítették ki.

A „Blitzkrieg”

Az incidensek forrpontra hevítették a közel-keleti helyzetet. Az egyiptomi felderítés olyan adatok birtokába jutott, miszerint Izrael támadásra készül Szíria ellen, ezért kérte az ENSZ-erők kivonását, mivel szerinte ezek mintegy élő sövényként fedezik az izraeli előkészületeket. Ennek kérésnek a Biztonsági Tanács május 19-én eleget tett. Közben Izrael május 15-én elindított rejtett és részleges mozgósítást 21-re befejezte. Erről értesülve május 17-én harc-készültségbe helyezték az egyiptomi hadsereget s 21-én elrendelték a tartalékosok mozgósítását. Megkezdtek a csapatok előrevonását s május 23-ra 50 000 főt vontak előre a Sínai-félszigetre s ezek az erők birtokba vették az ENSZ-csapatok állásait. Ezzel egyidőben Egyiptom lezárta a Tirán-szorost s blokádnál vette Izraelt. Erre az USA is megerősítette a Mediterráneumban állomásozó erőit s tiltakozott a blokádnál.

A feszültség közelítette egymáshoz az arab országokat. Május 30-án Jordánia csatlakozott az egyiptomi-szír védelmi szövetséghez s csapatait az Egyesült Arab Parancsnokság alárendeltségébe helyezte. Irak a háború előestéjén, június 4-én döntött hasonlóképpen. Közben az izraeli külügyminiszter, *Abba Eben* Párizsban, Londonban és Washingtonban megvitatta a zsidó állam kellemetlen helyzetét s azok elismerték Izrael jogát az önvédelemre.

Június 3-án az izraeli parlament megszavazta a megelőző háború megindítását. A zsidó fegyveres erők június 4-re befejezték a felvonulást s felvették kiindulási állásaikat. Ekkor az arab országok még csak az erők felvonultatásánál tartottak.

A támadást a megelőző csapás elvének megfelelően Izrael kezdte. ET szerint 8.45 (izraeli idő (IT) szerint 7.45) órakor a zsidó légierő gépei a Galamb-tervnek megfelelően légicsapást mértek a kijelölt egyiptomi célpontokra. Az első támadó hullám 40 Mirage és *Mystere* vadászbombázója a Földközi tenger irányából támadta a Nílus völgyében és a Csatorna övezetében lévő repülőtereket. Három délebbre fekvő bázist Vautour vadászbombázók támadtak. A meginduló első támadó lépcső után 10 percenként szálltak fel a további támadó lépcsők. A rendszer így működik minden támadó lépcsőnél, felszállás, ráfordulás a célra, támadás, visszaút, feltöltés (7 perc alatt) s újra felszállás támadásra. Ily módon a légicsapás során 8 hullám támadta a kijelölt célokat. minden vadászbombázó 2 rárepülést hajtott végre a célnál. Első rácsapásnál oldotta repesz- vagy betonromboló bombáit, a másodiknál pedig fedélzeti gépágyúját használta. A kötelék légi fedezetét 12 járőröző Mirage vadászgép biztosította, míg Izrael légterének védelmét 8 őrző és 4 készültségi gép adta. A támadás katasztrofális hatást gyakorolt az egyiptomi légierőre. A támadók gyenge ellenállással találkoztak. A pár darab felszálló arab vadászgép csak átmeneti zavart tudott kelteni. Az első légicsapás 8 támadó hulláma a földön 189, légi harcban 10 egyiptomi harci gépet semmisített meg. Kiiktattak 6 repülőteret és 16 lokátorállomást. A meginduló 2. csapás során szintén 8 hullámban támadtak a légierő gépei. Ennek során 14 támaszponton újabb 107 gépet semmisítettek meg.

A nap további részében működésbe lépett a többi arab ország légierője. Szír gépek támadták a haifai olajfinomítót, Megiddó repülőterét s csapatösszevonásokat. Akcióba lépett az iraki légierő is, egy TU-16-os gépét lötték le, mivel az támadta a haifai repülőteret.

Jordán harcigépek egy ellátóbázist és egy csapatösszevonási zónát vettek célba. Az izraeli légierő keményen viszonzta az arab légitámadásokat s így az egyiptomi, a jordán s a szír légierő gyakorlatilag megsemmisült. Az első nap során az arab légierő elvesztettek a földön 350, légiharcban pedig 24 harcrepülőgépet, ez a harci állomány kb. 50%-át jelentette. Emellett megsemmisült a radarrendszer, nagy veszteségeket szenvedett a légvédelem. Az első nap végére az izraeli légierő megteremtette a légifölényt, minimális saját veszteség mellett: 19 gép, az összállomány 6%-ának elvesztésével.

Az ET szerint 9.15 h-kor (IT: 8.15) a Déli Arcvonal szárazföldi erői megkezdték a támadásukat három fő- és két mellékirányba. Jobbszárnyon a gázai övezet, illetve a félsziget tengerparti sávjában el-Kantara irányába, középen Iszmailija felé, a balszárnyon a Mitla-hágón keresztül Szuezi irányába. Kisegítő akcióként támadtak az el-Kuntilla – *Nakl* vonalon illetve Sarm-es-Sejk irányába. A támadó csapatok É-on elfoglalták az Rafah városát s a légierő támogatásával bevették a 7. egyiptomi hadosztály védőkörletét. A „Tal” hadosztály folytatta előrenyomulását s 6-án reggel elérte s estére elfoglalta el-Aris városát. A Resef dandár körülfárta, majd egy ejtőernyős dandárral megerősítve 6-án 12.45 h-kor elfoglalta Gázát. Estére az egész övezet az izraeli csapatok birtokába került. A hadosztály egy része 7-én a Csatorna felé kezdett előrenyomulást, egy másik csoport pedig dél felé, *Bir-Lafhan* irányába fordult.

A középen támadó „Joffe” hadosztály célja *Bir-Lafhan* és *Dzsebel-Libni* birtokba vétele volt. A terepakadályok és aknamezők lassították az előrenyomulást, így 5-én estére csak *Bir-Lafhan* érték el. Az éjjel indított egyiptomi ellentámadást visszaverték s erősítéssel másnap bevették *Bir-Lafhan*-t. A kisegítő irányba támadó erők bevették el-Kuntillát s ott várakoztak, hogy fenyegezzék az egyiptomi tartalék páncéloscsoportot.

A balszárnyon támadó „Saron” hadosztály célja az *Abu-Agheila* – *Umm-Katef* védőkörzet elfoglalása, majd *Nakl* és a Mitla-hágó elfoglalása. 5-én 15.00 h-ra hadosztály egyik páncélos dandára elérte a célterezsakaszt. A támadást éjszakára tervezték. Ejtőernyősök bevetésével indult a roham, akiket az egyiptomi tüzérség ellen dobtak le. Eközben a páncélosok áttörték a védelmet és hajnali 3.30-ra bevették ellenséges állásokat. 6-án délutánra teljesen sikerült a körzetet megtisztítani. Ezután folytatták az előrenyomulást a Mitla-hágó és *Nakl* felé, de az utóbbi irányba haladó csapatok az erősödő ellenállás miatt megálltak. A harcok második napján, miután az egyiptomi vezérkar tudomására jutott el-Aris esete, a főparancsnok, *Amer* tábornok kiadta az általános visszavonulási parancsot a csatorna túljárára.

A „Tal” hadosztály csapatai 7-én reggelre leküzdötték az egyiptomi 7. hadosztály utóvédjeit s elfoglalták *Bir-Hammát* s megkísérelték bekeríteni a 4. páncélos-hadosztályt, de ez csak részben sikerült, mivel nagyobb részüknek sikerült visszavonulni. A páncélosok segítségére kiküldött egyiptomi dandár egy ideig sikeresen harcolt, de az izraeli erősítés beérkezéssel visszavonult.

Eközben a „Tál” hadosztály jobbszárnyán előrenyomuló harccsoport elérte a Szuezi-csatornát, de a főparancsnokság utasítására 30 km-el visszavonult a csatornától keletre, nehogy a nagyhatalmak tűzszüneti felhívása meghiúsítsa a támadást. 8-án reggel a harccsoportnak engedélyezték a csatorna megközelítését, közben harcba keveredett, de az arab egység visszahúzódott a nyugati partra. Ezután a csoport dél felé fordult, majd 9-én reggel Iszmáilijánál felzárkózott a csatornához. Délre megérkeztek a hadosztály más alakulatai is, így ez a hadosztály 9-re teljesítette feladatát.

Délebbre a „Joffe” hadosztály éldandára 7-én reggelre elérte *Bir-el-Thamadát*. Innen egy része a Mitla-hágó, egy másik része a Giddi-hágó felé mozgott előre. Az utóbbi hely harc nélkül kerül az izraeliek kezére, akik tovább nyomultak előre s 9-én hajnalban elérték a Szuezi-csatornát. A másik csoport lezárta a Mitla-hágót, így jelentős visszavonuló egyiptomi erő esett csapdába. Az egyiptomiak, miután nem tudták áttörni a szorost, 8-án elhagyták járműveiket és gyalog menekültek. Aznap este az izraeliek megkezdték az csatorna felé nyomulást s 9-én elérték azt, *es-Sallúfával* szemben.

A front balszárnyát képező „Saron” hadosztály Nakl felé támadott, amit 7-én reggel ért el. Itt találtak egy dandárnyi elhagyott egyiptomi nehézharckocsit. Mint utólag kiderült, a visszavonulási parancs vétele után a dandár hátrahagyta tankjait és gyorsabb járműveken kezdte meg a menekülést. Nakl elfoglalása után szétverték a 6. egyiptomi gépesített hadosztályt és 9-re teljesítették hadműveleti céljukat.

A Sarm-es-Sejk irányba támadó vegyes tengeri-légideszant alakulat nem keveredett harcba, mivel a várost védő csapatok a visszavonulási parancs vétele után elhagyták állásaikat. 9-re lényegében befejeződtek a Déli Arcvonal hadműveletei, az egyiptomi haderő vereséget szenvedett s Kairó 9-én hajnalban elfogadta az ENSZ tűzszüneti felhívását.

Miközben folytak a harcok a sivatagban, a nemzetközi politika terén sem szüneteltek az összecsapások s egymásnak feszültek a nagyhatalmak. Mindkét állam, az USA és a Szovjetunió jelentős haderővel, főleg flottával volt jelen a térségben. Az szovjet hajórajt már a nyáron jelentősen megerősítették, így létszáma elérte a száz egységet. A háború kirobbanására a szovjetek rendkívül gyorsan reagáltak. Azonnal felszólították az USA-t, Franciaországot és Nagy-Britanniát, hogy három napon belül szüntetessék be az izraeli hadműveleteket, különben megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat. Ahogy romlott az arab erők helyzete, a szovjetek egyre keményebben fenyegetőztek. Június 8-án akár katonai beavatkozással is fenyegették a nyugati hatalmakat: „Amennyiben az izraeli kormány nem szünteti be agresszióját és nem vonja vissza csapatait, a szocialista államok... minden szükséges intézkedést megtesznek, hogy segítsenek az arab országok népeinek döntő csapást mérni az agresszorra, megvédeni törvényes jogaikat, felszámolni a közel-keleti háborús tüzfészket és visszaállítani a békét ebben a térségben.” A nyilatkozat a Pravda június 8-i számában látott napvilágot s hasonlóan az 56-os háborúban elfoglalt szovjet állásponthoz, világháború ki-robbantásával fenyegetődött. A nyugati államok ezúttal nem hajoltak meg.

A Sínai-félszigeten kívül Izraelnek még két fronton kellett győznie. Az első napok eseményei, az arab légierők megsemmisülése egyre inkább izraeli győzelmet sejtetett. A Keleti Arcvonalon folyó harcok súlypontja az 1956 óta arab-zsidó-ENSZ ellenőrzés alatt álló Jeruzsálem volt. A városért folyó harcnak nem csak a település stratégiai helyzete adott különös hangsúlyt, hanem az a tény is, hogy ott voltak mindkét harcoló fél vallási szent helyei. A városért folyó harc 5-én reggel kezdődött. Jordán erők a Kormányzósági Épületet támadták. Az ott székelő ENSZ parancsnokság nem tanúsított ellenállást, így gyorsan arab kézre került. Az izraeli ellenlökés azonban délutánra visszafoglalta. Az „Ecjóni” gyalogdandár és a „Gur” ejtőernyős dandár támadása bekerítette a városban lévő jordán csapatokat a *Jerikóba* vezető út kivételével. A város felé igyekvő arab erőket a zsidó légierő teljesen szétverte, így erősítést nem kaphattak a védők. 6-án reggelre tovább szűkítették a bekerítés gyűrűjét s a védők elhatárolták a város kiürítését s 7-én reggelre a város izraeli kézre került. A Jeruzsálemben folyó harcok jellegükben eltértek a másik hadszíntereken vívott ütközetektől. Az utcai harc teljesen más módszereket, felkészültséget és hozzáállást feltételez. Az ott

folyó harcokra így emlékezett vissza egy egykori ejtőernyős: „Benyomultunk az Óvárosba, s ettől fogva kézitusával, házról házra harcoltunk. Ez a legszörnyűbb dolog a világon. Tudja a sivatagban, az egészen más. Ott harckocsik és repülőgépek vannak, az egész dolog valahogy nagyobb távolságra folyik. A kézitusa azonban más, szörnyű dolog. Ott öltem embert először...Egyszer csak megláttam azt az embert, amint kilép az ajtón... Fél másodpercig egymásra meredtünk, és tudtam, rám vár az, hogy megöljem. Csakis az én feladatom, nem volt ott senki más rajtam kívül.” A Jeruzsálemért vívott harcokkal egy időben a front ciszjordániai szakaszán is harcok folytak. 5-én 15.00-kor megindult az izraeli támadás *Dzsenin* ellen. A jordán haderő heves ellenállása miatt csak korlátozott sikereket ért el a támadás. Utcai harcokban elfoglalták a város legfontosabb objektumait, de az ellenállás nem szűnt meg, sőt az egyik támadó páncélosdandárt az arab csapatok be is kerítették. A bekerített zsidó csapatok csak a légierő erőteljes támogatásával tudtak csak kitörni. Egy másik izraeli dandár *Nablusz* város irányába támadott. Június 7-én éjjelre az izraeli csapatok teljes szélességben elérték a *Jordán* folyót, birtokba vették a folyón átvezető három hidat, elfoglalták *Ciszjordániát*. A tűzszünet este 8.00-kor lépett életbe.

Az Északi Arcvonalon a Szíriával szembeni szárazföldi harcselekmények csak 9-én indultak meg. A halasztás oka az lehetett, hogy izraeli hadvezetés el akarta kerülni a többfrontos harcot s időt akart biztosítani erői átcsoportosításához. Szíria 8-án elfogadta az ENSZ tűzszüneti felhívását, ennek ellenére Izrael folytatta támadási előkészületeit. Nem is tehetett másként, hiszen a fő cél, a Golán-fennsík nagy stratégiai jelentéssel bírt. A fennsík sebezhetővé tette Izraelt s számos incidens kiindulópontja is volt. A támadó csapatokat 8 dandárral jelentősen megerősítették. A megerősített Golán-magaslat elfoglalásában jelentős szerepet játszottak a pontos felderítési adatok. A izraeli titkosszolgálat egy ügynöke éveken át, lebukásáig dolgozott *Damaszkuszban* s rendkívül pontos és fontos információkat szerzett a szír védelem és haderő állapotáról. Emellett természetesen nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az USA is adott át hírszerzési adatokat Izraelnek. Ezen adatok birtokában a zsidó csapatok támadása, igaz súlyos harcok után, sikerrel járt. Éjjelre *Kuneitratól* DNy-ra elérték *Transzarábiai Kőolajvezetéket*. Az egyiptomi és jordán tűzszünet miatt a szír erők megkezdték a visszavonulást a Kuneitra és Damaszkusz közt húzódó második védőövbe. A támadás másnapján a sírek folytatták a visszavonulást a főváros felé. 12.00-ra Kuneitra városa izraeli kézre került, más erők pedig a Tiberias-tó keleti partját tisztították meg. Június 10-én, este 6-kor, miután kitűzött céljaikat elérték, az izraeli csapatok megálltak. A nemzetközi tiltakozás hatására nem folytatták az előrenyomulást Damaszkusz felé, de egyébként is, a milliós város megszállása túlságosan nagy teher lett volna. A tűzszüneti felhívást 18.30-kor a szemben álló felek elfogadták. Ezzel a harmadik arab-izraeli háború izraeli győzelemmel véget ért.

Ugyanezen a napon *Koszigin* üzenetet küldött *Johnson* amerikai elnöknek, hogy a Szovjetunió kész „néhány órán belül megtenni a szükséges, akár katonai intézkedéseket is, ha az izraeliek folytatják agressziójukat.” Ekkor már harckészültségben helyezték az orosz haderőket, de a valóság az, hogy a tényleges beavatkozásra nem álltak rendelkezésre megfelelő szovjet erők. A szovjet fenyegetés most sem vált be, az USA elrendelte földközi-tengeri erőinél a teljes harckészültséget s ez jeladás volt Moszkva számára is, hogy a Fehér Ház felvette a kesztyűt. Mivel még aznap véget értek a harcok, a további fenyegetőzések véget értek.

A háború eredményei

Izrael a háborúban megszerezte a Sínai-félszigetet, a Gáza-övezetet, a Golán-fennsíkot valamint Ciszjordániát. Ezzel jelentősen megnövelte az állam területét, nagyobb manőverezési lehetőséget adva a védelem számára. Morálisan legnagyobb jelentőségű a „Szent Város”, Jeruzsálem elfoglalása. Ezzel a háborúval Izrael egy időre kiütötte a neki ellenséges arab államokat, de a későbbi események azt mutatják, mégsem teljes a győzelem: folytatódnak az összecsapások, terrorcselekmények, s megkezdődik a felkészülés egy újabb háborúra.

A szocialista államok, élükön a Szovjetunióval – s Románia kivételével – Izraelt agresszornak bélyegző és elítélő nyilatkozatot bocsátottak ki és megszakították Tel-Avivval a diplomáciai kapcsolatokat. Az elítélő nyilatkozathoz csatlakozott néhány nyugati állam is, köztük Franciaország, a korábbi nagy támogató. Izrael ennek hatására egyre szorosabbra fonja kapcsolatait az Egyesült Államokkal, mely a zsidó állam legfőbb patrónusává lépett elő. A szovjet külpolitika pedig továbbra is az arab világban keresi boldogulását, s kezdheti előlről az arab világ felfegyverzését.

A háború nemzetközi gazdasági jelentőségét az adja, hogy az egyiptomiak elsüllyesztett hajóroncsokkal hajózhatatlanná tették a Szezi-csatornát. Ezzel egy időre lezárult az Európát az arab olajjal összekötő legrövidebb vízi út.

A helyzet továbbra is feszült maradt a térségben, mivel a térséget feszítő problémák megmaradtak, az arab államok nem nyugodtak bele területi veszteségeikbe s ideológiájuk sem változott annyira, amely lehetővé tette volna a megbékélést. A felhalmozódó feszültségek hamarosan egy újabb háborút indukálnak, ami Izrael létének egyik legsúlyosabb próbatétele lesz.

Irodalom

- ☞ Bimbó József: Légvédelem korunk háborúiban. Bp., 1990.
- ☞ The Atlas of Modern Warfare. Ed. by Stephen Brocks. New York, 1978.
- ☞ The Encyclopedia of Land Warfare in 20th Century.
- ☞ Fischer Ferenc: A megosztott világ. Bp., 1992.
- ☞ Gazdag Ferenc: Franciaország története. Bp., 1989.
- ☞ Gosztonyi Péter: A Vörös Hadsereg. Bp., 1993.
- ☞ Kuti György: Páncélosok korunk háborúiban. Bp., 1981.
- ☞ Oszetzky Tamás: Arab–izraeli háborúk 1948–1982. Bp., 1984.
- ☞ Geoffrey Regan: Döntő csaták.Szalamisztól a Golf-háborúig..
- ☞ Top Gun 1997/3., 4., 7., 8., 9. sz.